

Checking for Bugs

Show# 256 | Jan 25th 2020

נחל אשכול מהחיד"א על אכיה פרק ג פסוק טו

הק"פ אשר הק"פ הוא רומז לגאולה. והמצות ומרורים סימני עבדות להורות דמה שדילג על הקץ שהוא רמז הקרבן פסח אשר פסח ודילג מספר שני השעבוד זו היא סיב"ה לגליות אחרות ושעבודים אשר אליהן תסברנ"ה מצות ומרורים לומר דאם לא יהיו הגונים עדיין ישתעבדו וצרת הגלות רהיט אבתריהו. ולכן יום ראשון של פסח מכוון ביום ט"ב כי גאולת מצרים ביום פסח לפני זמנו הוא הגורם לט"ב. וז"ש השביעני מרורים בליל פסח השביעני דייקא שאני אוכל מרור עם הק"פ הנאכל על השבע לרמוז דיש אחריו שעבוד. ונעשה הרמז בפועל הרוני לענה בליל ט"ב. דאם היינו ת' שנה היה גאולת עולם:

(טו) **השביעני** במרורים הרוני לענה. אמז"ל השביעני במרורים בליל פסח הרוני לענה בליל ט"ב. אפשר במה שחקרו מדוע יום א' של פסח חל להיות בחשבונו יום ט"ב ועוד יש לחקור דמאחר דהמרור הוא זכר לוימררו את חייהם מה טעם ציוה ה' לאכול המרור בתחילה לפני הק"פ כי הק"פ על שום שפסח ומדוע המרור סומך גאולה בעידן חדותא. ואפשר לישב הכל במ"ש רז"ל והמפרשים האריכו למענית"ם דאלמלא היו ישראל ת' שנה עבדים במצרים אז בצאתם לחירות אז היה גאולת עולם שאין אחריה שעבוד אמנם על אשר היה לפני זמנם דין גרמ"א את כל תוקף שעבוד מלכיות. והיינו טעמא שצוינו ה' לאכול מצות ומרורים עם

Riddles of the Week

פרשת וארא פרק ח פסוק ח

ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כד עמוד ב

המשמיע קולו בתפלתו - הרי זה מקטני אמנה.

מגן אברהם סימן קא ס"ק ג

האר"י לא היה משמיע קולו אפילו בזמירות רק בשבת הרים קולו מעט [הכוונות]:

פרי מגדים שם

ומה שכתב [המ"א] בשם האר"י ז"ל אפילו פסוקי דזמרה אין ראוי להרים קול, כי השם שומע בלחש, לא כמו אותם המגביהים קולם יותר מדאי.

משנה ברורה שם ס"ק ז

קולו - ואפילו בפסוקי דזמרה טוב שלא להרים קול כי הקדוש ברוך הוא שומע בלחש לא כאותם המגביהים קולם יותר מדאי.

אליה רבה סימן קא ס"ק ד

ולא ישמיע קולו וכו' דהוי מקטני אמנה. גם למדו מתפלת חנה. ועיין באליה זוטא [סק"ג] מזה. ועוד כתבתי בשם מלבושי יום טוב [סק"ב] כל זה בתפלת י"ח בלחש.

טור אורח חיים הלכות פסח סימן תנג

כתב רב אלפס שצריך לשמור חטין שיוצאים בה ידי מצה משעת קצירה שלא יבא עליהם מים וא"א הרא"ש ז"ל כתב שא"צ אלא משעת טחינה וז"ל נוהגין באשכנז ובצרפת לשומרן משעת טחינה לפי שאז מקרבין אותן אל המים שטוחנין בריחיים של מים וכ"כ בשאלתות לא נפיק ידי חובתיה אלא במצה דמינטרא מחימוץ מן כד נפל מיא עילויה:

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on the show 7 *click here*

Comments on the show 8 *click here*

Comments on the show 9 *click here*

Comments on the show 10 *click here*

Show Suggestions

Suggestion 1 *click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

Tefilah has to be Shomyah L'Ozen and due to the ruckus of the frogs Moshe Rabenu had to yell!

Yitzchak Turner Detroit, Michigan

Reb Dovid,

Regarding the riddle of why the Torah says ויצעק משה. The ספורנו says that it was necessary for Moshe to cry out to Hashem so that Hashem would remove the frogs from the land but let them remain in the river. Davening was not enough because "Heaven does not grant half measures" (Sanhedrin 64a).

Kol Tov.

Levi Silman

Comments on the Show

My Zaidy Reb Avrum Chaim Spitzer Z"l who was a big posek in Boro Park held that one doesn't need a filter for water in NYC due to the fact that it's not consistent נראה לעינינו.

I just heard from Rav Asher Ekstein that how come the Gemara says that רוב בהמות are kosher, whereas nowadays we all know that if 30% came out kosher is a Nes..? So he said from the נועם מגדים that it depends on the people of the Dor. If Rov people are kosher then Rov cows will be kosher...!!

Shloime Baumwolspiner

Dear Reb Dovid,

Sorry for bothering you two weeks in a row.

Just a quick הערה on this week's program. In your discussion with Rabbi Dovid Goldstein, you asked how it's possible that the Satmar Rebbe and all of the גדולים of Europe had טמטום הלב from eating strawberries and the like. Of course, insofar as the prevalent view is אינה בטילה בדין דרבנן, the assumption of your question is that there is indeed טמטום הלב on איסורים דרבנן.

I just wanted to point out that that assumption may be subject to a מחלוקת אחרונים. While the ש"ך and ערוך השלחן explicitly hold that טמטום הלב applies to איסורים דרבנן, some of the later אחרונים point out that the נתיבות - particularly, the famous נתיבות that there is no שוגג by איסורים דרבנן because their violation can only be done through מרד - would likely disagree. I admittedly do not remember where I originally saw this suggestion, but a search revealed that the ספר ילקוט יוסף explicitly raises this possibility. (I am nearly certain it appears elsewhere as well, but cannot say definitively.)

All sources appear below.

Thank you again,

ש"ך יורה דעה פ"א סק"ו

וכן התינוק בעצמו כו'. כלומר אף על פי דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו וכמו שנתבאר בא"ח סי' שמ"ג היינו מדינא אבל מ"מ יפרישו מפני שמזיק לו בזקנותו שמטמם הלב וגורם לו טבע רע:

ערוך השלחן שם

וכן התינוק בעצמו לא יניחו לו לאכול דברים האסורים כי כל זה מטמם הלב ומזיק לו בגדלותו שיסור מדרך התורה ח"ו ולא מיבעיא אם אוכל דבר האסור מן התורה דאז מדינא חייב אביו להפרישו כמ"ש בא"ח סי' שמ"ג אלא אפילו באוכל איסורים דרבנן...

נתיבות המשפט רל"ד סק"ג

[ג] ואין המוכר מחזיר לו כלום. בש"ך ביו"ד סימן קי"ט [סק"ז] פסק דאפילו המותר משויו א"צ להחזיר ע"ש. ולכאורה אינו מובן, כיון דהמקח בטל הוא כמזיק או כאוכל שלא במקח ולמה יצטרך לשלם יותר משויו. ואפשר דאף דבאיסורי תורה אפילו אוכלן בשוגג צריך כפרה ותשובה להגין על היסורין, מ"מ באיסור דרבנן א"צ שום כפרה וכאילו לא עבר דמי. תדע, דהא אמרינן בעירובין דף (מ"ז) [ס"ז ע"ב] בדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא, ואילו היה נענש על השוגג היאך היה מניחין לו לעבור ולקבל עונש, אלא ודאי דאינו נענש כלל על השוגג באיסור דרבנן והרי הוא להאוכל כאילו אכל כשירה, והרי נהנה כמו מן הכשירה, ומש"ה צריך לשלם כל דמי הנאתו כמו בזה נהנה וזה חסר מועט, דכללא הוא דצריך לשלם כפי מה שנהנה, משא"כ באיסור דאורייתא שמקבל עונש על השוגג וחסרונו גדול מהנאתו.

ילקוט יוסף -- דינים לאשה ולבת, פרק י"ח (הערות)

...ואם כן לפי מה שכתב הנתיבות (סי' רלד סק"ג) דאיסור דרבנן בשוגג אינו צריך לכפרה כלל, דלא נחשב לחטא, ולכאורה הוא טעמו משום דאיסור דרבנן אין כאן חפצא דאיסורא אלא מה דעבר על לא תסור...

ועכ"פ אי נימא דאיסורי דרבנן לא הוו אלא איסור גברא, שייך שפיר למימר דליכא בהו טמטום הלב. אבל איסורי דאורייתא דהוו איסור חפצא, אף שאוכלם בהיתר מפני פיקוח נפש וכדומה, מכל מקום טמטום הלב איכא, דבחפצא הם אסורים.

When I was learning in Mirrer Yeshiva in Brooklyn, a bocher by the name of Efraim I... put up a sign near the Bais Medrash. The sign said, "I found bugs in the salad served in the lunchroom so be careful and check your salad." Rav Tzvi Feldman, the Mashgiach, said during his Monday schmooz, "Please take down the sign. There is no need to check the salad because it is a "sefek sefeka, or double doubt. Perhaps there is no bug present and even if there is, if a person chews the salad well, then the bug will no longer be whole (a requirement for berya) and will become batel when he swallows the salad." Years later, I was learning in a Kolel on LaBrea Avenue in Los Angeles and I repeated the Mashgiach's lenient psak to some of the Kolel members. They argued that there may be a problem of mevatal issur lchatchila (intentionally nullifying a forbidden item) by chewing the salad to create the second safek. They then asked, Rav Vosner's nephew who was learning in the Kollel that day. Rav Vosner's nephew agreed with the Mirrer Mashgiach and said there is only a problem of mevatal issur when there is a definite issur but by the salad there is only a safek issur, since we are not sure that a bug is present.

I have found that many people are very confused because they think that if they eat a bug found mixed in a vegetable that they will violate **numerous Biblical** prohibitions. However, during the show, Rav Oren Duvdevania, noted that a bug found in a mixture is a **derabonon** and is not as severe as the problem of terumah which may be Biblical.

Raphael Z. Grossman

Show Suggestions

Halacha and Impeachment

I am a Ba'al Teshuva living in Detroit. I'm not Orthodox, but I'm fairly observant. I love learning. I bought two copies of Headlines 2 to learn with my Chavrusa Shimmy Lowy at the Dovid Ben Nuchim Kollel in Oak Park, Michigan. It is headed by Rabbi Ari Kostelitz. He is a tzaddik, mensch and talmud chacham. He is involved in real estate by way of his brother-in-law Mordy Scharf, but that doesn't detract from his learning or teaching one bit. He's the most amazing person I've ever met.

Anyway, I am a Democrat and understand that a majority of Frum people are pro-Trump. I don't get personally upset when talking about politics, but I get frustrated speaking with people I don't feel are intellectually honest. Tonight my Chavrusa and I discussed John Bolton. I know that Jews can't take vows, but if they could, I don't

understand how one can honestly say that Trump didn't withhold money from Ukraine for political reasons. My Chavrusa maintains that is a lie, despite the many people who have publicly spoken out to the contrary. One aspect we discussed was what weight should be given to statements of John Bolton because he was "fired" by Trump and presumably he will gain monetarily from his statements. I'm sure there are myriad other aspects to the impeachment that would benefit from halachic examination.

I'm not sure if Headlines deals with politics in its podcasts. I am interested in seeing a discussion between halachic authorities on the events of today, especially including one who is well-versed in constitutional law. The members of the Kollel suggested I reach out to Mr. Lichtenstein. Perhaps he would deal with this issue. Perhaps he could direct me to blogs or podcasts of people who are discussing this.

Thanks so much for your time.

Sincerely,

Jason Daniel Wine

וראה בטוב ירושלים

To see the good of Yerushalaim & Eretz Yisroel in our everyday life

The following is a quote From Mendel Schulman in an article in the Gilyon "Haaretz Hatovah"

Today, unbelievably, many secular Israeli writers and singers are singing about Hashem. Yishai Ribo is a frum fellow with Tzitzis, singing about Hashem and teshuva... in Chiloni gatherings! Imagine – a stadium full of Chiloni'im, coming together for entertainment and what are they doing? Singing Torah topic songs! Can't at all compare to rock stars in USA – there they are not singing about religious topics.

See also attached article from the Lehovin newspaper

tuyverushalaim@gmail.com

THE RIGHT RESPONSE

Max Butler, the operator of the Golden Note taxi station in Rishon Letzion reacted to the outbreak of Shabbos desecration across the country in a remarkable way. He closed his taxi station on Shabbos.

Mr. Butler, who was not a Shabbos observer until recently made his decision to close the stand as a response to the "trampling of Shabbos" on the part of mayors in the Northern cities of Eretz Yisroel. He told his customers that if they need a taxi on Shabbos they should go elsewhere, because here "the station is locked an hour before Shabbos and the phones are turned off until after Shabbos."

His reaction is remarkable, but not unique. Reports of increased interest in Shemiras Shabbos by non-observant Jews has been reported by many. Is it because of increased world-wide anti-Semitism? Is it because of the increased efforts by some to remove Shabbos from the public domains of Eretz Yisrael? Is it because they are seeing themselves consumed by the incessant domination of technology in their lives and the downgrading of their family's lives?

The answer is not clear, but an upsurge in interest has been reported. A religious woman researcher in a university tells how numerous of her co-workers have begun inquiring about details of Shabbos

observance. Another tells of women asking about her path to teshuvah.

Max Butler told Hidabroot that he decided that he would close the station on Saturday, even though most of his livelihood was derived from weekend income.

"It was a decisive, perhaps drastic decision, but I felt no difficulty in it. It made me very angry that what Hitler wanted to do to the Jewish people today people in Israel are trying to do - uproot the Torah and Judaism from the world. As an answer, I decided to bring some light to the world," said Mr. Butler.

Max continued, "It wasn't as difficult as I had expected. I figured I would transgress in the middle and wouldn't make it through. But see, this is a wonder. It didn't happen. I kept my first Shabbat with all its laws and rulings. It was the most exciting Shabbat of my life. I felt peace of mind, a lot of satisfaction, and a better feeling in every way."

The follow up request from Hidabroot is that we strengthen and support all those who uphold Shemiras Shabbos. The simple act of supporting the Shomer Shabbos businesses will surely bring many more Jews to imitate Max and close their business on the Shabbos. Together we can bring the Sabbath to every home in Israel."

Rabbi Reuven Feinstein

משנה ברורה סימן רג ס"ק א

על התותים הגדלים בסנה - שקורין מו"ל בע"ר – MULBERRIES שגדילים באילן ומברכין עליו בפה"ע, וכן מאלינע"ס RASBERRIES, שלנו ג"כ ידוע שגדילין באילן שמתקיים משנה לשנה ומברכין עליו בפה"ע.

משנה ברורה סימן רג ס"ק ג

כמו יאגד"ש שחורים BLACKBERRIES דעת המ"א ועוד כמה אחרונים לברך עליהן בפה"ע אך העולם נוהגין לברך בפה"א.

משנה ברורה סימן רג

וכן על [אגרע"ס] ובל"א (קאסטעה"ר בערין) (CHESTER BLACKBERRIES) אף שגדילים על קוצים נהגו העולם לברך בפה"ע.

ערוך השולחן אורח חיים סימן רג

סעיף ב

והנה יש דברים שיש בהם ספק אם ברכתן העץ או האדמה והיינו דהנה אילנות גמורים בין גדולים בין קטנים וודאי ברכתן העץ ומיני זרעים שזרעין אותן בכל שנה וודאי ברכתן האדמה אמנם יש מיני פירות קטנים הגדילים בשדות ויערים ונקראים יאגידע"ס (BLACKBERRIES) ויש בהם שחורים ואדומים מתוקים וחמוצים שאין זרעין אותן וגדילים מעצמם על העשבים כמו ענפים קטני קטנים ובכל קיץ וקיץ מלקטין אותן ובאלו יש מחלוקת והנה זה פשוט דאם קשה לברר לפי עומק הדין או שיש ספק בידו יברך האדמה דבזה יוצאין גם אם ברכתן העץ אמנם נברר כפי ברור ההלכה בס"ד:

סעיף ה

ולפ"ז כל מיני יאגידע"ס (BLACKBERRIES) שלנו הן שחורין הן אדומים הן מתוקים הן חמוצים מברכין עליהם בפה"א ויש מין הנמצא בחורף שקורין קאלינע"ס שאינם ראויים לאכילה כלל ומוצין רק השרף שבהם מברכין שהכל [מג"א שם] וכתב רבינו הב"י בסעיף ג' דעל המאזינו"ש מברכין בפה"ע ואין אנו יודעים מה זה וכן על ברומבע"ר וערפער"ט [מג"א] וגם זה לא נודע לנו מה המה אבל על ווינפערלא"ך (WINE BERRIES,) (WINE RASBERRIES) וסמאראדינע"ש (Redcurrant - gooseberry family) ואגרעס"ין (CHESTER BLACKBERRIES) ומאלינע"ס (RASBERRIES) מברכין העץ דהם אילנות גמורים ומתקיימים בטוב כל ימות החורף וראיתי מי שכתב דעל מאלינע"ס מברכין האדמה ודבר תמוה הוא וכן אנו נוהגין לברך עליהם העץ וראבינע"ס אינם ראויים לאכילה כלל ונותנין אותם לתוך המשקין ונ"ל דמ"מ מי שאוכלם וטועם בהם טעם יברך שהכל:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן ב

שמעתי איזה אנשים אמרו בשמי איזו סברה בעניין התולעים הקטנים שנודע שנמצאים בהרבה ממיני הירקות. והנה ידוע שלא אמרתי בזה שום הכרעה. ולהיפך דעתי נוטה יותר להקל, וכמו שהזכרת בשאלה, שאתה ובני הרה"ג מוהר"ר שלו' ראובן שליט"א כתבתם לי, שאפשר שדבר שלא נראה למעשה לעינים אינו אסור, ולכל הפחות אינו בחשיבות בריה, וזה נוסף ללימוד הזכות שמוזכר בערוך השולחן סימן ק'.

וגם כמו שאמרתי לך ולעוד הרבה אנשים שבכלל יש חשיבות גדולה בהלכה למנהג העולם ולהיכא עמא דבר, ואסור להוציא לעז על דורות הקדמונים שלא הקפידו בדברים אלה משום שלא ידעו מהם. ועל כן אמרתי שבלי לעיין היטב בדבר, שזה קשה לי כעת, אי אפשר להכריע לחומרא ולפרסם שיש איסור בדבר, וכל שכן שאין רצוני שיזכירו שמי כאחד מהאוסרים.

זקנך אוהבך בלו"נ, משה פיינשטיין.

צידה האסורה והמותרת בשבת והריגת כינה ואסור לשפשף הרוק ברגליו על
גבי קרקע משום משוה גומות ש"ע א"ח ס"י שי"ו. פרעוש אסור לצודו
אא"כ הוא על בשרו ועוקצו ואסור להרגו ואף לא ימללנו בידו אלא יטלנו בידו
ויזרקנו אבל כינה מותר להרגה סעיף ט' וכמה חלוקי דינים שם אלפסי פי"ד דשבת
דף קל"ז ע"ב, ושלטי הגבורים אות ה'. ועיין חוות יאיר תשו' קס"ד דאסור
להשליך פרעושים במים בשבת אעפ"י שאינם מתים תיכף ולפעמים יוצאים. ושם
מתבאר דאסור לצוד התרננות כדי שלא תאבד ביצתה משום צידה דאורייתא
ומשום טלטול דרבנן ולענין המניעה לנשים וכיוצא בדברים אלו שאינם מפורשים
בתורה צריך שתקדים הידיעה למוכיה שישמעו ממנו תוכתו ואזי יוכיח ואם לא
ישתוק דמוטב שיהיו שוגגין משא"כ בדבר תורה המפורש דחייב להוכיח עד שיעור

וגבול

וגבול חז"ל עיין הקדמת עץ חיים מועד דף י"ט. הרמב"ם סוף פ"י דשבת ומגיד משנה שם. ובפ' י"א משנה ב' חלוק בין פרעוש לכינה דזה אסור וזה מותר להרגו והוא החילוק בין הרמשים שהם פרים ורבים מזכר ונקבה או נתהוין מן העפר, ובין הרמשים שהויתן מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא. ושם במ"ט שני פירושים על פרעוש. ואני הצעיר הכותב אי לא דמסתפינא אמינא דבזמננו שחכמי התולדות הביטו וראו וידעו וכתבו דכל בעל חי יהיה מי שיהיה הוה מן הביצים וכל זה הוכיחו בראיות ברורות א"כ שומר נפשו ירחק מהם ולא יחרוג לא פרעוש ולא כינה ואל יכנים עצמו בספק חיוב חטאת. ובדבר הזה אמינא דאם ישמעו חכמי ישראל ראיות אזה"ע יחזרו ויודו לדבריהם כמו בגלגל חוזר ומזל קבוע. עיין אלפסי ור"ן פ"א דשבת דף ק"א ע"ב ושלמי הגבורים שם אות ב' דנחלקו הפוסקים אם הפרעוש הוא הלבן או השחור אלא ששאלתי את פי ס"ע מוהררי"ב נר"י ממנוסובה וקיים ההיתר. בתשובתו זאת נשאלתי אם בעת הזאת שמלאה הארץ דעת החוקרים העסקנים בדברים האומרים כי כל בעל חי נולד ומתהוה מביצה מותר להרוג כנה בשבת. והשיבותי שאין לשנות הדינים המיוסדים על קבלת קדמונינו בשביל חקירת חכמי א"ה. הלא תראה שהרבה מן החוקרים מכחישים בראיות דבר עין הרע והרמב"ן ז"ל כתב שדי לסתור דבריהם במ"ש בגמ' לענין דינא אסור לעמוד על שדה חברו בשעה שעומדת בקמותיה. ואין צורך למאמין לבקש ממקום אחר ראיות ומענות אע"פ שישנן רבות ועצומות כי תספיק קבלת רבותינו שעל אדני הדבר הזה הטביעו ויסרו דין ומשפט גמור ועוד עדות נאמנה אצלי מ"ש בגמ' דפסחים על ענין אם הגלגל קבוע ומזל חוזר שחזרו חכמי ישראל באותו הזמן והודו לחכמי א"ה, וסוף דבר אהרי מאות רבות משנים כל התוכנים מא"ה בחקירתם עפ"י הנסיון והמופת שבו לדברי חכמינו וקבלתנו הקדמונית וא"כ אין לזוז ממה שנפסק עפ"י גמרתנו אפי' כל רוחות החקירות האנושיות שיעולם באות ונושבות בו כי רוח ה' דבר בנו. אכן חסר דעת החוקר ואין שכלו מגיע לעומק חכמת הטבע ומעשה בראשית כי רב הוא וכתוב מגיד דבריו ליעקב וסוד ה' ליראיו וחכמי א"ה לא ידעו ולא הבינו בטבע כי אם שטחיות הדברים הנראה לעין ולא פנימוחם כאשר השכילו מקבלי מעשה בראשית כמ"ש הר"ן ז"ל בדרשותיו. ועוד אפי' יהבינן להו בהא מילתא כל טענתיהו לא אמרו שכל הדברים פרים ורבים מחבור זכר ונקבה, אלא שכל הנולד מתחלה מביצה וגם מכנים יתאמת מאמרם שנולדים מביצה המתהוה מן הזיעה. ורש"י ז"ל כתב במס' ע"ז על ביצי כנים מינא הוא דמתקרי ביצי כנים ודקין הן ובלעז לינדרים והוא מג' דשבת פ' שמונה שרצים וא"כ הדין אמת ויציב ונכון וקיים על מקומו ואין לשנותו כלל ועיקר מחמת תואנות החקירות החדשות מקרוב באו. בוא וראה מה שכתב הנשר הגדול אבני אבות החכמים בתורה ובכל חקירה הרמב"ם ז"ל בפ' למשנה פ' העור וחרוטב על עכבר שחציו עפר וחציו אדמה ותו לא מידי נאום הצעיר. יהודה בכמ"ר אליעזר בריל ז"ל

פה מנוסובה צום העשירי תע"ה לפ"ק.

והיתה תשובתי אליו: ראיתי פסק מעכ"ת על הכנים ואמרתי וישר וישר אע"ג דמנגר לסברא בכל מכל כל יען כי להחמיר ולא להקל אנן קיימין בדבר דבין הפוסקים נבוכ ומסופק הוא אם הפידוקקיו או הפוליצי מותר להרוג בשבת ליעיין מר בשלמי גבורים פ"א דשבת דף ק"א ע"ב אות א' ב' ואם הוא הפידוקקיו מה הוא אם של ראש או של מקום אחר ועל הכל דמוללו וזורקו אמרינן בגמרא דשבת פ"א וזה כבודו אפי' בחול והחוקים הודיעו בראיות ברורות דאין מין בא מן העפוש ואין הביצים מתהוים מן הזיעה אלא מן הבעלי חיים וחכמי ישראל שחזרו והודו לחכמי אזה"ע בענין מזל קבוע וגלגל חוזר הורו באצבע דלאו כל מילי דאתמרו בגמ' מפי הקבלה הם אלא רחמי ישראל דברו גם הם לפעמים מפי השכל והחקירה האנושית ולא מפי הקבלה דאל"כ למה להם להורות היה להם להתחזק בקבלתם ולא לשוב מפני כל ראיות אזה"ע ואם בזמננו איכא ואיכא חכמי אזה"ע הסוברים כקאפערניקום דגלגל קבוע לא מעטו הסוברים ג"כ ומוכיחים להיפך והדברים ההם אינם כחכמה למודית היינו מאמהעמאטיקע שיוכל האדם להביא ראיות ברורות ואמיתיות ומופת חותך עד אשר לא ישאר לבעל דין מקום לחלוק ולהשיב

פחד

צידה — ציון

יצחק

כב

ולחשיב עליהם אלא זה אומר בכה וזה אומר בכה וכל אחד ואחד מביא ראי'
לדבריו וגם בענין עיין הרע לא מעטו חכמי אוה"ע החוקרים כאובי"הו וזולתו, וגם
פליניו נלוה עמהם דהאמינו דבר עין הרע כמונו. עיין אלפסי פי"ו דשבת דף
קמ"ו ע"א חמשה נהרגין בשבת זבוב שבמצרים. צרעה שבנינוה. ועקרב שבהדייב.
ונחש שבארץ ישראל. וכלב שוטה בכל מקום ושאר כל המזיקין אם היו רצין
אחריו מותר להרגן לדברי הכל. ועיין שלטי גבורים שם אות א' בענין הריגת
פרעוש בשבת. נחש דורסו לפי תומו. עקרב דורסו לפי תומו. הצד נחש.
חכמי ישראל.

Rabbi Dovid Goldstein

בן איש חי שנה שניה פרשת נשא

ח. התאנים וקישואין שקורין בערבי כייאר וכן אותם שקורין תערוז"י, דרכן להתליע במחובר, וכן פרי שקורין בערבי כוך, וכן פול המצרי שקורין לוביי"א, וכן כרוב שקורין להאנ"א, וכן החזרת שקורין כ"ס, כל אלו דרכן להתליע במחובר ואין לאכלם בלא בדיקה, גם עוד הכרפס והכרתי וגם מה שקורין מעדנו"ס מתליעין במחובר, ואין לאכלם בלא בדיקה, והעלים של הצנון שקורין פג"ל צריכין בדיקה היטב, ויש ירקות שנמצא בהם תולעים דקים הרבה וקשה לבדקן והם מה שקורין סל"ק, ומה שקורין נענא"ע, שומר נפשו ירחק מהם, ופה עירנו אוכלים זה הסל"ק ואומרים שבודקין אותו, ויר"ש יסלקו מביתו ולא יבא על שולחנו, ובביתנו לא יכנס הסל"ק למאכל ורק בראש השנה יביאו אותו על השלחן לראותו בלבד בשביל הבקשה שבהם, ועלי גפנים כבר אסרום רבני אר"ץ יע"א לגמרי ולא יועיל להם בדיקה, וכן פה עירנו בגדאד נוהגים בהם איסור, ויש פה עירנו ירק שקורין רשא"ד, והוא גדל במדבר ולכך קורין אותו בערבי רשא"ד אלב"ר, ויש בני אדם אומרים כי לא ימצא בו תולעים ורק רשאד שזורעין בגינה ימצא בו תולעים, וזה שקר, שגם הגדל מאיליו במדבר ימצא בו תולעים וצריך בדיקה, וכן ירק שקורין בערבי כב"ג ודרכן לכבש אותו גם בזה ימצא תולעים וצריך בדיקה, והכימו"ן שכיחי בו תולעים הרבה בתוך הגרגרים וכמ"ש הפר"ח, על כן בביתנו אין אוכלים כימו"ן כלל ועיקר, וירק שקורין בערבי בטנ"ג, כתבנו דהוא מתליע במחובר, ואצלינו בביתנו משהין אותו י"ב חדש ואח"כ אוכלים אותו:

כרתי סימן פד ס"ק יט

סעיף י"א אשה שנמצאת. ודעת מהרש"ל (באיסור והיתר שלו סי' מ"ו ס"ק ב', ובספרו פ"א סי' ב' ופ"ג סי' ק') מבלי לסמוך בבדיקות הללו על נשים, והרמ"א (בתורת חטאת כלל מ"ו דין ט') כתב דמנהג לסמוך עליהם. ובאמת כעת יותר יש לסמוך על בדיקת נשים, מאנשים שהם נמהרים ובעלי עסק, ואין משגיחין כל כך, והחוש מעיד. ובאמת לאכול ירקות חי כגון סלא"ט וכדומה, דהרי כאן ספק תורה, כי לא שייך ביטול, דיכול לבדוק פעמיים ושלוש עד שימצא להתולע, וא"כ הוי ליה ספק תורה, וח"ו להקל, וקשה לי לומר להאמין לנשים או לאנשים מהירים במלאכתן. אבל במבושלים יש לסמוך, דהא אם בדקוהו, עכ"פ מועיל בדיקתם להוציא מידי ודאי דיש שם רחש, רק ספק, וא"כ הוי ליה ספק ספיקא, נשאר לאחר בדיקה או לא נשאר, ואת"ל נשאר דלמא נמוח. וגם לאחר בישול אי אפשר להכיר התולע או להסירו, ומהתורה בטל, רק מדרבנן בריה לא בטילה, וא"כ יש להקל בשל דרבנן. וכך מנהגי מיום עמדי על דעתי מבלי לאכול ירקות חי מסלאטין וכדומה, על סמך בדיקת הנ"ל. וכן נכון לכל בעל תורה, כי רבת המכשלה:

אור החיים פרשת בשלח פרק טז פסוק כ

וירם תולעים וגו'. טעם שהקדים וירם וגו' לויבאש, לצד שהרמת התולעים תמצא במין המתוק ולא יבאש כי אין הסרחון רגיל בדברים המתוקים כרגילות הויית התולעים ומן זה טעמו כצפיחת בדבש ולזה אמר וירם תולעים ולא די זה אלא ויבאש. והעד הנאמן לפרושנו זה אומרו (פסוק כ"ד) ולא הבאיש ורמה לא היתה בו

פירוש לא מלבד שלא הבאיש אלא אפילו רמה הרגילה להיות בלא סרחון לא היתה בו, ואם לא ירום תולעים עד שכבר הבאיש אחר שאמר הכתוב ולא הבאיש אין צורך לומר עוד ורימה וגו'. והנה ראיתי לרבותינו ז"ל (מכילתא) שלא פירשו כדברינו, ואולי כי יסברו שעל כל פנים הגדלת התולע יקדים לה קצת מההבאשה שממנו תתהוה הגם שלא יבאש המתוק. ובדרך רמז ירצה כי אין תולע גדל אלא מהנבאש. והנה מצינו שתרגם אונקלוס רע ביש, ובחינת הרע ויסודו הוא עבור פי התורה והמצוה, ואדם כי יחטא ירום תולעים, והוא סוד גדילת תולעים מהפירות ואויר האדמה אחר חטא האדם, והוא אומרו וירם תולעים הטעם הוא לצד ויבאש שנעשה בו בחינת הרע שהניחוהו הפך מצות התורה, ולזה כשאמר להם משה הניחו אותו וגו' עד הבקר אמר הכתוב ויניחו אותו עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורימה לא וגו' פירוש לא נגע בו בחינת הרע ובזה ורימה לא היתה, וכמו כן הצדיקים אשר לא יטעימו נפשם מבחינת הרע לא יתליעו. וצא ולמד מעשה ר' אליעזר בר רבי שמעון בן יוחאי עליו השלום (ב"מ פ"ד ב) כי תולע אחד לבד גדל באזנו לצד בחינת הרע אשר נגע שם:

משנה ברורה סימן רג ס"ק א

על התותים הגדלים בסנה - שקורין מו"ל בע"ר – **MULBERRIES** שגדילים באילן ומברכין עליו בפה"ע, וכן מאלינע"ס RASBERRIES, שלנו ג"כ ידוע שגדילין באילן שמתקיים משנה לשנה ומברכין עליו בפה"ע.

משנה ברורה סימן רג ס"ק ג

כמו יאגד"ש שחורים BLACKBERRIES דעת המ"א ועוד כמה אחרונים לברך עליהן בפה"ע אך העולם נוהגין לברך בפה"א.

משנה ברורה סימן רג

וכן על [אגרע"ס] ובל"א (קאסטעה"ר בער"ן) **(CHESTER BLACKBERRIES)** אף שגדילים על קוצים נהגו העולם לברך בפה"ע.

ערוך השולחן אורח חיים סימן רג

סעיף ב

והנה יש דברים שיש בהם ספק אם ברכתן העץ או האדמה והיינו דהנה אילנות גמורים בין גדולים בין קטנים וודאי ברכתן העץ ומיני זרעים שזורעין אותן בכל שנה וודאי ברכתן האדמה אמנם יש מיני פירות קטנים הגדילים בשדות ויערים ונקראים יאגידע"ס **(BLACKBERRIES)** ויש בהם שחורים ואדומים מתוקים וחמוצים שאין זורעין אותן וגדילים מעצמם על העשבים כמו ענפים קטני קטנים ובכל קיץ וקיץ מלקטין אותן ובאלו יש מחלוקת והנה זהו פשוט דאם קשה לברר לפי עומק הדין או שיש ספק בידו יברך האדמה דבזה יוצאין גם אם ברכתן העץ אמנם נברר כפי בירור ההלכה בס"ד:

סעיף ה

ולפ"ז כל מיני יאגידע"ס (**BLACKBERRIES**) שלנו הן שחורין הן אדומים הן מתוקים הן חמוצים מברכין עליהם בפה"א ויש מין הנמצא בחורף שקורין קאלינע"ס שאינם ראויים לאכילה כלל ומוצצין רק השרף שבהם מברכין שהכל [מג"א שם] וכתב רבינו הב"י בסעיף ג' דעל המאזינו"ש מברכין בפה"ע ואין אנו יודעים מה זה וכן על ברומבע"ר וערפער"ט [מג"א] וגם זה לא נודע לנו מה המה אבל על וויינפערלא"ך (**WINE BERRIES**) (**WINE RASBERRIES**) וסמאראדינע"ש (**Redcurrant - gooseberry family**) ואגרעס"ין (**CHESTER**) (**BLACKBERRIES**) ומאלינע"ס (**RASBERRIES**) מברכין העץ דהם אילנות גמורים ומתקיימים בטוב כל ימות החורף וראיתי מי שכתב דעל מאלינע"ס מברכין האדמה ודבר תמוה הוא וכן אנו נוהגין לברך עליהם העץ.

פלא יועץ - בדיקה

בדיקה חיובא רמיא עלן לבדוק אחר האיסורין מאד כדי שלא ליכשל בהם ובפרט בענין התולעים רבה המכשלה שיש הרבה מיני פירות וירקות שנמצאים בהם תולעים ורבים מעמי הארץ אין מזהרים ואוכלים אותם בלי בדיקה וכן בחומץ על הרוב יש בו תולעים דקים לאלפים ואין נראים לעין אלא כשיתן החומץ במראה נגד השמש אז יראה אותם רוחשים ואין לו תקנה אלא לסננו תחלה בבגד עב ואח"ך להרתיחו ע"ג האש ולחזור ולסננו וכן בפרי התותים העידו שיש תולעים שאי אפשר למוצאם על ידי בדיקה וירא שמים ינהג בהם איסור לגמרי וכן כתבו שירא שמים לא יאכל ירק חי או כרוב כבוש אפי' על ידי בדיקה וכ"ש בלי בדיקה שהוא איסור גמור וכבר צווחו על זה בספרים צעקה גדולה ומרה שהרי כל אשר בשם ישראל יכונה לא יאכל נבלה וטרפה או בשר חזיר וכדומה אם יתנו לו כל כסף וזהב שבעולם ואם ירצו לאנסו יסבול עונשים מרים עד מות ולא יעבור אף על גב דח"ך יטעם לאכול אקלידי דחזירי וכדומה וכי דייקת באכילת נבלה וטרפה וחזיר ליכא אלא לאו א' ובאכילת תולעת א' איכא ד' לאוין ובאכילת נמלה וכל שרץ העוף ה' לאוין נמצא האוכל בלי זהירות ובלי בדיקה במעט רגע אוכל מאה תולעים ועובר תילי תילים של לאוין בשאט בנפש בלי שום הנאה כלל רק ממיעוט זהירות. על זה וכיוצא בזה נאמר אוי מושכי העון בחבלי השוא הנה כי כן ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה וצריך להזהיר לעם על זה וכיוצא בזה כי ישראל קדושים רוצים להיות גדורים ופרושים אבל הם שוגגים. ה' הטוב יכפר בעד. והמזהיר יזהיר כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים ולשומעים ינעם ואליהם תבא ברכת טוב אמן:

חזון איש יורה סימן יד אות ו

ובמעשה דכע"ז יש מקום להקל דהמילצן להפלגת קטנותם ודאי
אזדו הכרת העין ויש כאן ציטול יבש ציבש ואף אם
יש כאן ספק צרי' הוי ספיקא דרצנן וגם על הרוב מחבלבל לורחה
צבישול, ואפשר דכל שאין העין שולט בו לאו צרי' היא, וגל' דנו
צבי' ק"ד חלל' צערך כעושה לדעת רש"י דחשיב צרי' וצב' אף
שנחטרב יבש ציבש ואינו ניכר מ"מ לא אבד חשיבות צרי' דגופו
קיים וניכר חלל' מפני שנחטרב צגופים אחרים כחוארו אין העין
מצחנת צינו לצין אחרים, ועיי' משי"כ לקי' סי' ל' סק"ג.

רמב"ן שער הגמול

לעם"כ. ולמה נקראו יסורין של אהבה והלא יסורין שפירשנו יסורין של עונשין הן על מיעוט עצירות שטסה, כגון שכן באין על שגגת מעשה ועל העלם דבר. כילד הרי שאכל חלב בשוגג נקרא חוטא שכן קראתו התורה בכל מקום. ומהו חטאו שלא נזהר בעלמו ולא היה ירא וחרד אל דברי המקום ז"ה שלא יאכל ולא יעשה דבר עד שיבדוק יפה יפה ויחגלה לו הדבר שהוא מותר וראוי לו לפי גזרותיו של הקב"ה, על הדרך הזו הוא טעם חטא השגגה בכל התורה. ועוד שכל דבר האסור מלכלך הנפש ומעמא אחיה דכתיב ונטמתם צם, לפיכך נקרא **שוגג חוטא**. אעפ"כ אין השוגג

אור החיים פרשת שמיני פרק יא פסוק מג

אל תשקצו וגו'. צריך לדעת למה חזר עוד לצוות לזה ורז"ל (בתו"כ) אמרו לרבות את שפירשו לארץ וחזרו, ודרשה זו אמת אלא שאינה צריכה כיון שפירשו וכי בשביל שחזרו יהיו מותרים. ויש ליישב דבריהם ז"ל. ואולי שבא הכתוב להודיע כי האוכל מהשרצים תעשה נפשו עצמה שרץ, והוא אומר אל תשקצו את נפשותיכם פירוש לא תעשו נפשותיכם שקץ ובמה בכל השרץ השרץ על הארץ כשתאכלו אותה. ולך נא ראה מה שכתבנו בפרשת בראשית ברמז פסוק (א כו) וירדו בדגת הים וגו'. ותמצא מאמרם ז"ל (פסחים מט ב) שאמרו על עמי הארץ הם שרץ ובנותיהם שקץ וגו', וכל דבריהם ז"ל ברוח הקודש נאמרו והם דברינו עצמם. ואמרו ולא תטמאו בהם אולי שיכוין לומר שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למזיד במציאות זה כשוגג כמזיד, כי התיעוב יעשה מעשהו בנפש אדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתנה הפגם במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם, והוא אומר ולא תטמאו ונטמתם במ. וצריך האדם ליזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוץ זה, ומה גם בזמנים אלו שנזהרם האויר והארצות כולן יחד ואין לך גידולי קרקע שאין בהם מהשיקוץ שומר נפשו ישמור את הדבר:

ארחות יושר הגר"ח קניבסקי עמוד מו

העבירה ומצינו בפוסקים שאף באונס העברה מטמטמת לבו (אא"כ הי' מחויב לעשות כן מצד פקו"נ שאז זכות המצוה תגן עליו שלא יזיק לו) כי

רמ"א יורה דעה הלכות בהמה וחיה טהורה סימן פא סעיף ז

חלב כותית כחלב ישראל, ומ"מ לא יניקו תינוק מן הכותית אם אפשר בישראלית דחלב כותית מטמטם הלב (ר"נ פא"מ בשם הרשב"א).

שער ה' שער הבנות ענין תפלת השחר

הנז' הוא בחסד . אמנם להיות שרשו בגבורה שהוא שם בן מ"ב אלא שהוא בנחמי' החסד שבגבורות ולכן נקרא חולעת שני וכמבוא' אלליו בפ' וחלת וארגמן וחולעת שני בפ' תרומה קל"ו ע"א כי גוון אדום בסוד חולעת שני לפי ששרשו גבורה אבל הוא בנחמי' החסד שבגבור' ולהיותו משרש בגבור' לכן נק' ישר' על שמו חולעת יעקב לפי שהם מכלים את העכו"ם בסוד הגבור' כדמיון החולעת הרך המרקיב ומכלה את העץ הקשה והחזק . והנה כדמיון החולעת הזה שבקדוש' יש כנגדו חולע ח' בקלי' בס"א וגם הוא מתעורר בכל בקר לבלות את העולם ח"ו והש"ת ברחמינו מגנה החולע שבקדושה שהוא אור החסד הנז' בסוד וישבס אברהם בבקר וז"ס ענין התמיד הגאמר בו עולת תמיד כי אוחיות עולת הם היסוד חולע וע"י עולת תמיד הנעשית בכל בקר **היה נכנע** החולע העמא דס"א ובפסוק אל תיראי חולעת יעקב כו' ביארנו ענין **החולע** הזה . ואמנם ענין העולה של

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן ב

שמעתי איזה אנשים אמרו בשמי איזו סברה בענין התולעים הקטנים שנודע שנמצאים בהרבה ממיני הירקות. והנה ידוע שלא אמרתי בזה שום הכרעה. ולהיפך דעתי נוטה יותר להקל, וכמו שהזכרת בשאלה, שאתה ובני הרה"ג מוהר"ר שלו' ראובן שליט"א כתבתם לי, שאפשר שדבר שלא נראה למעשה לעינים אינו אסור, ולכל הפחות אינו בחשיבות בריה, וזה נוסף ללימוד הזכות שמוזכר בערוך השולחן סימן ק'.

וגם כמו שאמרתי לך ולעוד הרבה אנשים שבכלל יש חשיבות גדולה בהלכה למנהג העולם ולהיכא עמא דבר, ואסור להוציא לעז על דורות הקדמונים שלא הקפידו בדברים אלה משום שלא ידעו מהם. ועל כן אמרתי שבלי לעיין היטב בדבר, שזה קשה לי כעת, אי אפשר להכריע לחומרא ולפרסם שיש איסור בדבר, וכל שכן שאין רצוני שיזכירו שמי כאחד מהאוסרים.

ערוך השולחן יורה דעה סימן ק סעיף יג-יח

ודע דבכל המדינות הידועים לנו בימות הקיץ הרחש מצוי בכל מיני מאכל וביחוד אלו הנמלים הנקראים מילבי"ן מצויים הרבה בכל מיני קמח ובכל מיני גרופי"ן וכמעט שא"א להמלט מזה ובודאי הזריזים מדקדקים בכל האפשר להמלט מזה ועדיין כולי האי ואולי וק"ו כל המון בית ישראל שאינם מדקדקים ואוכלים מכל הבא בידם כשאינם רואים להדיא המילבין וחלילה לומר שכלל ישראל ישלו באיסור גדול כזה ולא ניחא למרייהו דאמרת עלייהו הכי וראוי לחפש זכות וכבר נתעוררו גדולים בדורות שלפנינו להמציא זכות בענין הגדול הזה ונבארם בס"ד מה שהם אמרו ומה שנראה לענ"ד:

הגאון כרתי ופלתי ריש סימן זה אמר שביכולת לסמוך על דעת רבינו שמשון והרשב"א שהבאנו דבריה בטלה בקרוב לאלף וזהו ודאי דשיעור זה והרבה יותר יהיה תמיד וגם בה"ג שכל דבריו דברי קבלה סובר כן כמ"ש בהג"א ברא"ש פ' השוכר סי' י"א וז"ל פ"י בה"ג דשרץ לא בטיל כי אם באלף והכי איתמר בירושלמי עכ"ל וגם בעל אור זרוע סובר כן כמ"ש שם וז"ל ואף על גב דקיי"ל דבריה לא בטלה לאכול גוף הבריה

כשנתערבה ואינה ניכרת הני מילי בששים כשאר איסורים אבל בט' מאות וששים בטלה כדמשמע בירושלמי וכו' עכ"ל:

וגם הרי"ף סובר כן שהרי השמיט כל משנה זו דגיד הנשה שנתבשל עם הגידין וכל סוגיית הש"ס וטעמו דס"ל כפירש"י פ' השוכר דף ע"ד א דמשנה דשם דתנן אלו אסורין ואסורין בכל שהוא וכו' ופירשו בגמ' דהאי תנא ס"ל דדוקא דבר שבמנין ואיסורי הנאה לא בטיל הא חד מינייהו בטל וחולקת אמשנה דחולין ופסק הרי"ף כמשנה דשם כמ"ש שם והנה לפ"ז גם דעת הרי"ף כן וגם דעת רש"י נוכל לצרף לזה וגם הרשב"א בחדושו בחולין דף צז ב כתב בשם הראב"ד דבריה בטלה באלף ומאתים ע"ש ולפי זה רבו הדעות להיתר בה"ג והרי"ף והראב"ד ורבינו שמשון בעל התוס' ורשב"א ואור זרוע ואפשר גם דעת רש"י כן ומה שהקשה הרא"ש על שיטה זו מסוגיית הש"ס יש ליישב ע"ש. והנה דברי הגאון א"צ חיזוק והרי בריש נדה אמרו מעשה ועשה רבי כר"א לאחר שנזכר דרבים פליגי עליה אמר כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק ע"ש הרי דאפילו ביחיד במקום רבים סמכינן בשעת הדחק באיסור דרבנן וה"נ איסור דרבנן הוא כמ"ש בסעיף ב' וא"כ אפילו הוה רוב דעות לאיסור בשעת הדחק כזה שא"א לצייר אם לא שלא נאכל לחם וגרויפין ודאי סמכינן וק"ו כשיש הרבה מרבתינו הקדמונים שנוכל לסמוך בשעת הדחק:

הגאון בעל משכנות יעקב בסי' ל"א אחר שכתב שיש לסמוך על כל הני רבוותא שהבאנו כתב עוד היתר וז"ל דהנה הגמ' מדמה בריה לחתיכה הראויה להתכבד ועביד בינייהו צריכותא והטעם הוא מפני החשיבות ודבר חשוב לא בטל וא"כ נראה דהיינו דוקא אם הבריה או החתיכה עומדת בעינה וניכרת רק שאין ידוע איזו האסורה כמו גיד וחתיכה שניכר ממשן בפ"ע וחשיבותן עליהן אבל אם מעוצם קטנותן נאבד ממשן והוא דבר המתערב ממש ונדבק בפת או שנתערב בתבשיל וא"א להפרידן כלל כמו המילבין הקטנים ולא יהיה לעולם בעין בפ"ע רק תמיד בתערובות לא נודע מקומם איה לא נאמר עליו בריה שאני כיון שאין לו מקום בפ"ע שיהא חשיבותו עליו וכו' עכ"ל אבל יש למערער לערער על זה דהרי עכ"פ התורה חייבה עליו מלקות וכדאיתא בש"ס אכל נמלה לוקה חמש וכפי שנתבאר הוה הטעם שהחמירו חכמים בביטולן מפני שהתורה חייבה מלקות א"כ כל זמן שלוקין עליהן כשהן בפ"ע אין בטילין בתערובתן:

ולפענ"ד יש היתר אחר לכל הדעות דהנה בסוף סימן ק"ד כתב רבינו הב"י דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהן כנמלים זבובים ויתושים שכל אדם בודל מהן למיאוסן ואפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותר וכו' עכ"ל ומעתה ק"ו הדברים דאם במין בשאינו מינו דלרוב הפוסקים טעם כעיקר דאורייתא עכ"ז בדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהן א"צ ס' כ"ש בביטול בריה דזהו רק מדרבנן דפשיטא שלא גזרו על דברים המאוסים כנמלים זבובים והן אמת דבאכילה בפ"ע חייב מלקות מ"מ חכמים כשגזרו מפני זה שלא יהיה להם ביטול א"א שיגזרו על דברים המאוסים ועוד דאטו טעם זה דהגזירה היא מפני חיוב מלקות נאמרה בגמ' והרי רק יש מהפוסקים שכתבו כן ופשטא דלישנא משמע מפני החשיבות כחתיכה הראויה להתכבד ודבר שבמנין וכשם שהתורה חייבה מלקות על בריה משום חשיבות כדאיתא במכות כמו כן גזרו חכמים על ביטולה מפני חשיבותה אבל התורה כשחייבה מלקות חייבה אף כשנסרחה הבריה כמ"ש הרמב"ם בספ"ב ממאכלות אסורות ע"ש וא"כ אינם גרועים דברים המאוסים מבריה סרוחה דטעמי המצות נעלמו מאתנו ונעו מעגלותיה לא תדע אבל בנתינת טעמים הא גם מן התורה נותן

טעם לפגם מותר וכ"ש דרבנן לא יאסרו דבר הסרוח וא"כ גם בדברים המאוסים לא יגזרו שלא יהיה לזה ביטול [ובשם מתירין אפילו בכזית בכדי אכילת פרס כמ"ש הב"י שם]:

וראיה ברורה לזה מדברי בעל איסור והיתר הארוך כלל ל"ב דין ו' וז"ל ואפילו בריה שלימה מוסרחת שנתערבה אף גופה בטל במינו ברוב כגון נמלה ובשאינו מינו בס' כשאר איסורין שאע"פ שעדיין חשובה היא אפילו למלקות וכו' דלא חילקה תורה בין שרץ המסריח לשאינו מסריח מ"מ לענין ביטול בטלה חשיבותה עכ"ל וכ"כ רבינו הרמ"א בסי' ק"ג סעיף א' וז"ל מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בה אם אינם פגומין בעצמן אף על פי שפוגמין התבשיל אינן בטילים אפילו באלף עכ"ל אבל כשפוגמין בעצמן בטילין והרי אין לך פגום יותר מנמלה זבוב ותולעת וכיוצא באלו שהרי הם מאוסים ונפשו של אדם קצה בהם כמ"ש ולכן הדבר פשוט שבטילין. וראיתי מי שכתב לחלק בין סרחון דאתי מעלמא לסרחון דידהו דבסרחון דידהו אינם בטילין [פמ"ג בש"ד סק"א] ותמיהני דממ"נ אם מדמה למלקות הא גם בסרחון דאתי מעלמא חייב מלקות כל זמן שראוי רק לאכילה בדוחק ואם לא נדמה למלקות א"כ אינו אלא מפני חשיבות היעלה על הדעת דבסרחון דידהו יש חשיבות ומנ"ל לומר דבר נגד הסברא ונגד לשון האיסור והיתר והרמ"א וראיתי בדבריו שהביא שגם הגאון בעל פנים מאירות כתב דבריה הפגומה בעצמה בטלה חשיבותה והגאון בעל חות יאיר הודה לדבריו וא"כ הדברים ברורים בס"ד והמקום ידין אותנו לזכות כשם שאנו דנין זכות על כלל ישראל:

פתחי תשובה יורה דעה סימן ק ס"ק א

נמלה. עיין בספר כו"פ שלמד היתר על נמלים הגדלים בפירות וקמח שאף אם פירשו בטילים בס' דהרי הא דבריה אינה בטילה דוקא כשהוא אסור מתחלת ברייתו ונמלה אין אסור מתחלת ברייתו דהא קודם שפירשה היתה מותרת עכ"ד ועיין בתשובת טור האבן סי' כ"ו שחולק על זה ופסק דמקרי בריה ואינה בטילה ע"ש [ועיין בתשובת משכנות יעקב סימן ל"א שלמד היתר אחר על המילווין ומסיק למצוא זכות וצד היתר על אכילת קמח בימות החמה אף שהוא קרוב לודאי שיש בו מילווין ע"ש]:

שו"ת שיבת ציון סימן כח

מכתבו הנעים הגיעני. ואני כעת אינני במזג הבריאות וראשי כבד עלי ואי אפשר לי לעיין כראוי, ואף גם זאת השליח אשר הביא האיגרת נחוץ לדרכו ורוצה בתשובה, לכן ההכרח להשיב מה שנלענ"ד בהשקפה הראשונה. והנה שאלתו א' מבני עירו קנה כאן אצל סוחר אחד אורז וכאשר הסתפק מאורז הזה איזה ימים, מצאו במים כאשר רחצו האורז קודם הבישול כנהוג יתושים קטנים, ובשעת הברירה לא נמצא בו דבר וצוה מעלתו לרחוץ האורז היטב ולחלוט אותו ברותחין איזה פעמים ולשפוך המים עם הגרעינים הצפים למעלה עד שיהי' נקי מכל סיג. וכתב מעלתו טעמו ונמוקו יען שבשעת הברירה לא נמצא באורז שום תולעת ובודאי היתושים המה בתוך הגרעינים, ולהיות כי האורז אינו גדל במדינתנו ומביאים האורז לכאן ממדינות רחוקות, מסתמא הוא לאחר י"ב חודש ודיו ברותחין כמ"ש הש"ך בסי' פ"ד ס"ק כ"ד. וכתב מעלתו שיש לצדד להקל מטעם ס"ס ספק לאחר שכבר נתבשלו ספק אם היה שם תולעת ושמה נימוח שהרי לא נמצא בו לאחר הבישול רק לאחר הרחיצה ואירע שם מעשה שעירבו מאורז זה עם קטניות והניחו בו בשר הרבה ונתנו

לתוך התנור מע"ש בהטמנה עד יום השבת כדרך מדינה זו ומורה אחד אסר את התבשיל וגם הורה שהכלים אשר האורז זה נתבשל בתוכו צריכין הגעלה באמרו כי לאחר הרחיצה פעמים נמצא במים של רחיצה שנית עוד תולעים או יתושים וכיון שאינו ידוע אם התליע בתלוש או במחובר אסור כמ"ש בש"ע סי' הנ"ל סעיף ז' פרי שהתליע ואינו ידוע אם בתלוש או במחובר אסור. ומעלתו עומד בהוראתו ומביא ראיה ממה שכתב הט"ז שם ס"ק י"ז בשם הרש"ל דבדבר שאינו מצוי בו כנימא אמרינן מעלמא אתו ולא חיישינן לטפי מהני שנמצאו.

הנה אני אומר דהאי צורבא מרבנן איש ריבו של מעלתו לא יפה הורה בזה על שהפריז על המדה לאסור גם הכלים שנתבשל בו האורז הזה, לא מבעי שמסתמא אין לך פרי שאין בו ס' נגד טעם התולעת שבתוכו אלא אפי' אם נימא שבפירות קטנים אין הכלל זה מוסכם כמ"ש הש"ך סי' פ"ד בס"ק למ"ד שהש"ך שם מחמיר לומר שצריך ס' נגד כל הפרי לדידן דקיי"ל חתיכה עצמה נעשה נבילה אף בשאר איסורים מ"מ הכריע שם לחלק בין זבובים לתולעים דבזבובים נפשו של אדם קצה בהן אין הבלוע מהם אסור וא"כ אם מה שנמצא באורז הזה הם נראים כיתושים בזה בודאי נפשו של אדם קצה בהן ובודאי אינו נאסר הבלוע מאורז זה דהא בס"ס ק"ד מחשב גם יתושים בדברים שנפשו של אדם קצה בהן ואם הם תולעים מחמיר בו הש"ך ומשיג על הרב בת"ח שהשוה תולעים לזבובים. והש"ך הביא ראיה לסתור מהרשב"א והרוקח שמחלקים בין זבובים לתולעים. הן אמת דלפי מה שחדשתי בילדותי בלימוד התלמידים לישיב דברי רש"י ז"ל יש להוכיח שדעת רש"י דגם בתולעים הוא טעם פגום ואינו נהנה באכילתו דהנה במס' חולין דף ס"ז ע"א א"ר הונא לא לשפי אינש שיכרא בצביייתא באורתא דלמא פריש לעיל מצביייתא והדר נפל לכסא והוי עובר משום שרץ השורץ על הארץ, ופירש"י שם בד"ה באורתא שאם תפול תולעת על הקשין לא יראנו ומשם תפול אל הכלי ולמחר כשיראנו יהא סבור שלא יצתה מן השכר לקשין ותולעת המים מותרת עכ"ל רש"י ז"ל. ולכאורה הוא פליאה גדולה למאי צריך רש"י ז"ל /לומר/ לומד שחשש הוא שיראנו למחר ויהא סובר שלא פירש וישתה ומזה משמע דאם יפול התולעת והוא לא יראנו למחר וישתה ליכא חשש איסור, והוא תמוה דאף אם לא יראה התולעת וישתה ג"כ נכשל באיסור בשוגג כששתה תולעת וג"כ צריכין אנו להסיר המכשלה שלא יכשל אדם באיסור אף אם לא ידע שיש כאן האיסור, ולמה לא פירש רש"י ז"ל בפשוט דלא לשפי אינש שיכרא בצביייתא באורתא דשמא יפול התולעת על הקשין והדר נפל לכסא והוא ישתה השכר עם התולעת ואף שישתה בחשכת לילה באופן שלא יראנה מ"מ עביד איסורא דשתה תולעת שפירש. ובאמת הרי"ף והרמב"ם והטור וש"ע בסי' פ"ד סעיף ג' כתבו סתמא דאין לסנן בקיסמים ובקשין בלילה דשמא יחזרו ויפול משם לתוך הכלי ויבא לשתות ע"ש. הרי שכתבו סתם דחיישינן שיבא לשתות ולמה האריך רש"י ז"ל לומר שיראה התולעת וישתה למחר בכוונה עם התולעת שיהיה סבר שלא פירש.

וליישב פירש"י ז"ל אמרתי בלימוד הישיבה דלפי דאנן קיי"ל בכל התורה דדבר שאינו מתכוין מותר ובשאר איסורין מותר דבר שאינו מתכוין אפילו לכתחילה כמו דקיי"ל דמוכרי כסות מוכרין כדרכן בלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים רק הצנועין מפשילין לאחוריהם במקל. אמנם באכילת איסור לא שייך לדון בו דין דבר שאינו מתכוין דקיי"ל המתעסק בחלבים ועריות חייב חטאת שכן נהנה ולכך בכל אכילת איסור אסור דבר שאינו מתכוין משום שהוא נהנה, ומעתה יש לומר דרש"י

ס"ל כדעת הד"מ דגם בתולעים טעמם פגום ובזה היה דבר שאינו מתכוין מותר כמו בכל איסורין כיון שאינו נהנה, ולכך ס"ל לרש"י דמשום חשש שישתה השכר עם התולעת בלי כוונה לא הווי אסרי לשפות שיכרא באורתא דאף שיפול לתוך הכלי והוא ישתה ולא יראה התולעת ליכא מכשול איסור דכיון שהוא מתעסק בשתיית השכר שהוא היתר ושותה גם התולעת הווי דבר שאינו מתכוין ודין מתעסק בחלבים לא שייך כאן כיון שאינו נהנה דטעם תולעת הוא פגום, ולכן כתב רש"י שישתה למחר ביממא ויראה התולעת ויהיה סבור שלא פירש וישתה התולעת בכוונה, ובזה בודאי נכשל באיסור שהוא מתכוין לאכילת התולעת, כן נראה לי בדעת רש"י ז"ל. ואין להקשות למה הוצרכו כלל בדיקת פירות וירקות מתולעים הא הווי דבר שאינו מתכוין, ז"א דכיון דידוע דשכיחי תולעים באותן פירות וירקות ואינו חושש לבדוק ולהסיר התולעים הווי כמתכוין לאכול גם התולעים ולכן צריך בדיקה, אבל בשכר ס"ל לרש"י דכיון שהוא מסנן השכר לא יעלה על דעתו שנשאר בשכר תולעת ויהיה סבור שנסתלקו התולעים ע"י הסינון ואם ישתה התולעת שחזר ונפל לשם ולא יראה התולעת הוא דבר שאינו מתכוין לכן פירש רש"י שיראה התולעת רק שיהיה סבור דלא פירש וישתה בכוונה כנ"ל. הרי מוכח לכאורה דרש"י סובר דגם בתולעים טעמם פגום, אך אף שדברים האלה הם נוחים ומתקבלים ליישב דברי רש"י ז"ל, עם כל זה אנכי תולעת ולא איש איני כדאי להכריע ולהקל בדבר שהוא מפורש ברשב"א וברוקח דטעם תולעת אינו פגום, וכן הכריע הש"ך וחלילה לי לעשות אפי' סמך בעלמא מדברים האלה. אמנם בנדון דידן אף שבתוך האורז הם תולעים ממש ולא יתושים ג"כ אין לאסור התבשיל הזה כיון שמעורב בו הרבה קטניות ובשר ומים. וכן פסק הט"ז שם בס"ק ט"ז דאם יש בתבשיל גם דברים אחרים שהוא מותר.

משנה ברורה סימן תעג ס"ק מב

בחזרת - שהוא זכר לשעבוד מצרים שהיה תחלתו רך ולבסוף קשה וכן הוא ג"כ טבע חזרת שתחלה מתוק וסופה מר וכתבו האחרונים דאפילו הוא ביוקר קצת יותר משאר מרור ג"כ נכון להדר אחריו אכן כתבו שבמין חזרת (היינו שאלאטי"ן) מצוי מאוד בימי פסח תולעים קטנים שאינם נכרים לחלושי עין ע"כ מי שאין לו אנשים מיוחדים בעלי יראה שיבדקנו כראוי טוב יותר ליקח תמכא (שקורין חרי"ן) אף שהוא שלישי לפי הסדר שהם שנויים כי חלילה להכשל בלאו משום קיום עשה דרבנן ובפרט שאפשר לקיים שניהם ע"י תמכא:

רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן פז סעיף ו בהגהה

(סעיף ו' בהג"ה) י"א דאסור לחתות האש. קשה לי הא אינו מכוין לבשל רק לחתות באש ופסיק רישא לא הווי דשמא לא בישל העובד כוכבים בהקדירה בשר וגם חלב וצ"ל דדוקא בספק דלהבא שמא לא יהא נעשה כן במעשה שלו כמו גורר כסא וספסל דהווי ספק שמא בגרירתו לא יעשה גומא אבל בספק דעבר כמו הכא דאם יש בקדירה בלוע בשר וחלב בחיתוי זה בודאי יתבשל אלא דהספק שמא אין בו בליעת בשר וחלב זה מקרי פסיק רישא. ויש לע' דתליא במחלוקת הערוך ובעלי תוספות בשבת (דף ק"ג) ד"ה דקעביד ארעא דחבריה וכו' ע"ש דדעת הערוך דדבר שאינו מתכוין בפ"ר היכא שאינו נהנה מותר אפילו מדרבנן ומשמע שם אפי' בשאר איסורים כן דהא מביא ראייה מההיא דמזלפין יין וכו' שהוא שאר אסורים ע"ש וא"כ הכא מותר דהא

אינו (מבשל) [מכוין לבשל] הבלוע של העובד כוכבים ואף דהוי פ"ר מ"מ הא לא נהנה אולם לדעת תוס' שם דאסור מדרבנן ובשאר אסורים נראה דעתייהו דאסור ד"ת ע' בדבריהם ביומא (דף ל"ד ע"ב) א"כ הכא אסור וע' בהרא"ש פ"ד דשבת דגם להערוך בשאר אסורים אסור וע' במג"א (סי' ש"ך סק"כ) אכן לדעת הט"ז א"ח (סי' שי"ו סק"ג) שכתב שם לדעת הטור בנועל התיבה וספק אם יש זבובים דמותר לנועלו דהוי דבר שאינו מתכוין ואף דהוי פ"ר מ"מ דלמא אין שם זבובים ולא הוי פ"ר א"כ לכאורה בנ"ד היתר גמור דהא אינו מתכוין לבשל כלי של עובד כוכבים ואפשר דאין בתוכו כלל בלוע בב"ח לא הוי פ"ר כתבתי זה שלא להיות האיסור חמור כי כמעט א"א לזהר העוברי דרכים גם יש לדון דסתם כלי ש"נ אינו ב"י ולא הוי כלל בישול בב"ח וזהו תלי' בב' טעמים דלטעמיה דהרשב"א דסתם כלי הוי ס"ס ספק לא בישל כלל ושמא בישל מים ה"ה ה"נ כן אבל לטעם הטור שם דהוי ס"ס שמא לא בישל תוך מעל"ע ואת"ל בישל שמא פוגם להך תבשיל וזהו רק לענין איסור התבשיל אבל לענין איסור בישול כולו חדא ספיקא היא ועיין:

שו"ת שאילת יעבץ חלק ב סימן קכד

ב"ה י"א סימן תקכ"ג. אלטונא. שלום רב לאו"נ מחו' תלמידי הותיק הק' התו' כמו' יעקב יצ"ו.

ביום אתמול כ"י ק' מכתב אחיך ידידי יצ"ו ושורותיך בשולי הכתב יצהירו, והניחו דעתי קצת ממה שנתפעלתי ממכתבך הראשון, כי הבנתי הניח ה' לך מדאגתך אף כי לא ידעתי מה, מ"מ מכותלי כתבך הלז ניכר שנתיישרה דעתך ותנוח דעתך שהנחת את דעתי כי בשלומך שלום בעצמי.

עתה אשיב על שאלתך. תחלת דינו של אדם עד"ת. אודות אורז ודברים הבאים ממד"ה = ממדינת הים = תחת קו המשווה. לרוב התולעים השכיחים בהו. בקשת להורותך. אין לי בזה אלא דברי רז"ל והלכה הקבוע' בש"ע (וקבעתיה בשכבר גם בח"ב. מס' בית מדות בקצור) שפרי שהתליע בתלוש. גם התולע עצמו מותר. כל זמן שלא פירש. ושבמחובר גם הוא מותר כל שלא ריחש. וזה המין צריך בדיקה. מיהא בבדיקה סגי ליה ודאי. ואחר יב"ח = י"ב חודש = אפי' בדיקה לא בעי רק משליך מה שמוצא מן התולעים. וכבר נהגו ישראל קדושים לבדוק הכל. ומחמירים ביותר להשליך אפי' המתולעים שלא נמצא בהם תולעת רק מחמת שאכלה מהם וזוהי חומרא יותר מדאי (כמדומה מחמת מיאוס ודבר שנפשו של אדם קצה בו זורקין אותה כפסולת) והנח להם מנהגם. מעתה נבוא לנ"ד באורז. ידוע שאין דרכו להתליע כי אם בתלוש וכפר"ח בהדיא. ואולם נמצאים בו שני מיני תולעים ושניהם ישנם בבדיק' המין האחד תולעים גדולים לבנים נראים מיד ואלו משליכן ואינו מזיק לפרי כלל. ובודאי מותר לאכלו אחר בדיקה. וגם מיא בדקי להו שהמתולעים עולים וצפים למעל'. ומהני אפי' במותלעים ודאי כ"ש בספק. מה גם לאחר יב"ח כסתם כל אורז הבא ממד"ה דתו ליכא למיחש מידי להנך תולעים. והמין השני הוא הכנימה (שקורין מילבי"ן בל"א) וזה ג"כ ישנו בבדיק' ע"י חמום וראות עין יפה ומבדקי נמי בשמשא או ע"י כלי זכוכית מגדיל מראית הבריות הקטנות. ואם נמצאו בו בודאי נאסר כלו ואין תקון לאכלו. אכן כל שנבדק ולא נמצא בו. שוב אין לחוש ואכילנא מניה שופרי שופרי. והכי חזינא לרבנן קשישאי ומרי דעובדא והמחמיר יחמיר לעצמו. אבל אין להכביד בחומרא יתרה על הצבור דייך מה שאסר' תורה וגזרו חז"ל ואפי' בקישות שהתליע' באביה דפסקינן כשמואל לאיסורא לתנא דברייתא שרייא. אך להחמיר עוד על ההמון אין דעת חכמים נוחה הימנו. ותמה על עצמך. וכי יש איזה פרי ומאכל בעולם

(חוץ מפול המצרי לבדו) שלא נמצאו בו תולעים ותאסור כל המאכלים והפירות והירקות ולא נתנה תורה למה"ש = למלאכי השרת = ואמ"ר לאמיה בקוקיני דכוורי אבלע לי ואנא איכול. גם מ"ש שבא תחת קו המשוה (עם שאין בזה נפקותא) לדעתי אין שום אורז בא משם כי אם מטורקייא. ואפי' יבוא מהודו מה בכך. אדרב' קלקלתו תקנתו כי עכ"פ ישתהא יב"ח ולפחות ו"ח = ו' חדשים = וא"כ אין צריך בדיקה בבואו משם אלינו אפי' ודאי התליע. ואיך שיהא. בבדיקה בכל גוונא שרי כמש"ל. ומה בכך אם יבוא מהיכן שיבוא ואעפ"כ אם הנהגת כן לפרישות ומד"ח החזק במוסר אל תרף רק להורות איסור לאחרים בכיוצא בזו אינני רואה ולא כן קבלתי מרבתי. ואותו זקן שאסר את האורז לא נודע לי מזה. ואם מפני מילב"ן שהיו בו אסרו. אז בודאי יפה עשה כחובתו. אך באופן אחר לא ידעתי מי שהשגיח בזה ואכלוהו תמיד פה בפניו ושלא בפניו בלי פקפוק רק אחר בדיקה כנ"ל, והלואי שהי' מתקן קלקולי הרבים בגופי תורה, ולא הי' מטהר השרץ מן התורה. ועדיין לא הטהרנו מעון פעור ובל"ע בן בעור ה' יבער רוח הטומאה מן הארץ למען שמו וירחם על עמו וד"ב לראשונה.

ואודות שאלתך השניה, מתחנה ארוכה שאומרים בשעה שמברכין החודש. יפה כוונת להרחיקה לא לבד מטעמי ונימוקי עמי. כמ"ש בשכבר בספר בית אל אצל הנהגת הכניסה לבית מבה"כ ליל ש"ק. כי על כן הסירותי אותה תחנה מלפני ולא הכנסתיה בבית תפלתי. אלא עוד מטעם אחר עצום יותר כנגע נרא' לי. איסור נוסף יש בתחנה כזו שזכרת עם כי לא ראיתיה כעת. גם חפשתי אחריה במ"ח ולא מצאתיה. אכן זכרני שבס' מירם חמדת הימים נמצאת תחנה שיסד נביא השקר העזתי לאמרה ביש"ק שמברכין החודש (זולתה לא ידעתי) ואותה מלאה לה גלוליה. רמ"ז וה"ן מספר תתי"ד לרמוז על שקוץ ש"ץ שר"י צפן בתוכה. כמו שכבר העידותי בעם והעירותי על זאת מאז בחתימת ספר תה"ק. אך בעת הזאת לא נמצא ספר קוסמין הלז תחת ידי אשר ראיתיו לפני כמה שנים ביד אורח עובר עלינו. בהבטה בעלמא. ולא בא עוד לידי.

ואולם על דבר הבקשה דמעמדות של יום ש"ק שהנחתיה במקומה כמו שנמצאת משנים קדמוניות. כי אין בה כל כך אריכות לשון בקשה רק דוגמא מטבע ברכת אה"ר = אהבה רבה = ביוצר, ומודים דרבנן. ומוסף די"ט וכהנה רבות, והשכיבנו ופרוס, ובה"מ, וכה"ג נוסח בריך שמיא, וכן תחנה שאומרים בשעת הוצאת ס"ת בי"ט, ע"פ האר"י ז"ל הית' שומה, לכן זו הרי היא בחזקתה והלכה פסוקה היא שאם התחיל בברכה דתי"ח דחול בשבת גומרה, משום דגברא בר חיובא, אלא דרבנן לא אטרחוהו משום כבוד שבת (כמ"ש דכ"א א') ש"מ, דמשום טרחא גרידא הוא דחשו לה בשבת, וגברא מחזי חזי. וכיון דהאידינא לא חיישי לטרחא, מי ימחה, אף כי עתה ערבה כל שמחה, ונתקיים בנו בעו"ה, והשבתי חגה חדשה ושבתה. הלא יש לנו לצעוק ולהתפלל תמיד, המזכירים את ד' יומם ולילה לא יחשו ואל דמי לכם וגו'. בלבד שלא יאריך יותר מדאי בשו"ט. ולא יזכיר וידוי חטאים ולא יעורר בבכי, ואגב אודיעך מנהגי ביתר בקשות של מעמדות דבר יום ביומו. אם אירע י"ט באחד מימי החול, אזי אני אומר רק בקשה שניה, שהיא מעין יצירת היום בלבד והי"ט ימי הדין הם ג"כ, לכן נבחרה אצלי זו עכ"פ ויספיק זה בנוגע לשאלותיך בד"ת כו'.

וע"ד הספר מ"ח ויש"ל. חייך אהו' עדיין לא מצאתי שעת הכושר לבוא עד תכונתו. כי בפרוס הפסח והספירה, מלבד הטרדות הנועדות עלי כסדרן ושלא כסדרן, הייתי עלול מנזילות. וחש בעיני, ומלאכה גדולה כפולה עלי (מידי דביתא, ומשא ההדפסה להוציא חברי לאור עולם. גם הוא מגמר בעתיקתא ועלי גם עול

ההגהה) כנודע לך, ותורתי מתי נעשית ובני דקביע ליה עידניה. וגם לא ימלט מהשיב תשובה בכתיבה למ"א כאשר אני עושה עתה בזה, לך ולאחריך יצ"ו, על כן לא הי' באפשר עד עתה ואם אינו צריך לך, הניחהו עוד בידי, אולי יעלה בידי למצוא פנאי להגיע עדיו.

עתה אשיב על כתבך הראשון. ותשואת חן בעד העתק ששלחת לי ותמהתי שלא הודעתני אם עיינת ומצאת די השב לקושיא. שכמדומה נזרקה מפי חבורה, ולא נפלאות ולא רחוקה היא לעיין בה. וע"ד שתמה התורני כמהר"א דעסויא, נפלאתי על אדם כמותו, שלא יראה מה שבפניו כי שמת דברתי אל כל האומה דברתי עמם משפטים, ועל כומריהם מלאתי פי תוכחות, מעתה בין יבין את אשר לפניו, יעב"ץ.

רש"י ויקרא פרשת שמיני פרק יא פסוק מה

כי אני ה' המעלה אתכם. על מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם. דבר אחר כי אני ה' המעלה אתכם, בכולן כתיב והוצאתי, וכאן כתיב המעלה, תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות, דיים, ומעליותא היא גבייהו, זהו לשון מעלה.

Rabbi Duvdovani

טור יורה דעה הלכות תערובות סימן ק

כל דבר שהוא בריה כגון נמלה או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי וכיוצא בזה שאם יחלק אין שמו עליו אינו בטל לעולם ואם נתבשל עם ההיתר אם אינו מכירו הכל אסור **אפילו הן אלף וכו'** י"א דבריה בטלה בתתק"ס ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל.

בית יוסף שם

יש אומרים דבריה בטלה בתתק"ס ולא נהירא לאדוני אבי הרא"ש ז"ל. כ"כ הרא"ש בפרק גיד הנשה (סי' לג) ש"א כן וראייתם מדתנן בתרומות פ"י (מ"ח) אמתניתין דדג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש [בו] משקל עשרה זוז ביהודה שהם חמשה סלעים בגליל דג טמא צירו אסור וקאמר עלה בירושלמי (תרומות פ"י ה"ה) שהוא אחד מתשע מאות וששים הורה ר' יוסי בר בון בעכברא אחד לאלף פירוש הורה רבי יוסי בעכבר שנתערב בהיתר ובטלו באלף והוא הדין אם היה תשע מאות וששים היה מתירו אלמא בריה בטלה בתשע מאות וששים ויש מפרשים דעכברא שם מקום כדאיתא בפרק הפועלים (ב"מ פד:): וקאי אציר דאיירי ביה וקאמר שרבי יוסי הורה כן באותו מקום דיהיב טעמא עד קרוב לאלף וכן מסתבר דלא איירי בעכבר שנתערב בהיתר דאם צורת עכבר עליו הרי ניכר בין חתיכות של היתר ומשליכו והשאר מותר ואם נמוח ואין ניכר טעמו בטל בששים עכ"ל. וגם הר"ן (לו:): כתב שיש אומרים דבריה בטלה באלף מההיא דירושלמי ושרבינו שמשון כתב בפ"י ממסכת תרומות שהיא בטלה בתשע מאות וששים ולא מחוור דהא קתני בריה דהיינו גיד הנשה דומיא דחתיכה הראויה להתכבד דבתרווייהו תנן כולן אסורין ובדאי חתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה אפילו באלף כדתניא בתוספתא (חולין פ"ז ה"ג) בהדיא וה"ה לבריה ובירושלמי לאו מתורת בריה אתו עלה אלא לבטל פליטתה דס"ל דעכבר נותן טעם לאלף ופליג אגמרא דידן דבפרק בתרא דע"ז (ט.ט.) משמע דלא יהיב טעמא אלא עד ששים ע"כ וכדברי הר"ן נראה מדברי התוספות בפרק בתרא דע"ז (שם ד"ה אידי ואידי) דבירושלמי לבטל פליטתו אמרו והרשב"א בתורת הבית (ארוך ב"ד ש"א יד ע"ג) כתב כדברי רבינו שמשון דבריה בטלה בתשע מאות וששים: ולענין הלכה כיון שהתוספות והרא"ש והר"ן מסכימים לאסור וגם דעת הרי"ף והרמב"ם נראה כן מדלא הזכירו דבר זה הכי נקטינן: כתבו התוספות בפרק גיד הנשה (צו: ד"ה אם יש בה) אמתניתין דירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה לאו בגיד לחודיה משערין דבכדי קליפה שסביביו מסייע לגיד לאסור דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה סמוך לו ולפירוש רבינו אפרים דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב אתי שפיר עכ"ל ואף על גב דאסיקנא דאין בגידין בנותן טעם כתבתי זה כדי ללמד לירך שנתבשל בה שמנו של גיד ומ"מ כבר כתבתי בסימן צ"ב (קמו. ד"ה ולענין) דנקטינן כרבינו אפרים:

שולחן ערוך שם סעיף א

בריה דהיינו כגון נמלה או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי וביצה שיש בה אפרוח וכיוצא בהם אפילו באלף לא בטל.

פּלתי שם ס"ק ב

בריה. אי בריה באלף בטיל או לא, יש מחלוקת, ולהיות כי לצורך נפש הוא, כי בעו"ה במדינות הללו בימים החמים, ממש אין פרי ומחיה ומזון לחם וכדומה שאין בו רחש, ואי אפשר כמעט לבדוקן, אמנם הוא מעט הכמות, עד אשר אם נחית לביטול במועט יבטלו, אמרתי מאין לנו עזרה אשר נענה ביום פקודה, אנוסה לבית המלך מלכי רבנן, ולחקור הדין, ודעת קדושים נמצא הסוברים דבטלים באלף. והנה הטור הביא דעת התוספות ורשב"א (בתהב"א ב"ד ש"א י"ד ע"ג) דבריה בטלה באלף, ומפרשי כן לשון המשנה (תרומות פ"י מ"ח) דג טמא שכבשו עם דג טהור גרב מחזיק סאתים וכו', למספר קרוב לאלף, ולא קאי על ציר של הדג, רק על עצמותו, אף שהוא בריה מ"מ נתבטל כ"כ. והירושלמי (שם הל"ה) כמעט מסייעם, רק הרא"ש (פג"ה סי' ל"ג) טען איך קאמר הגמרא (סוף) [בפרק] גיד הנשה, דבמשנה (צ"ו ע"ב) קאמר על בריה דגיד [ו]חתיכה הראויה להתכבד דלא בטילי, וקאמר הגמרא (ק' ע"א) צריכא דלתני הא ולא הא. ולפי הנ"ל קשה, הא ענינו של זה לא כשל זה, זה בטל באלף וזה אינו בטל כלל. והר"ש גופיה בפירוש משנה (תרומות פ"י מ"ח) עמד בזה. ואני בלאו הכי לא הבנתי דברי הגמרא, מהיכי תיתי ללמד חד מחברתה, מה ענין בריה לזה [ד]חתיכה הראויה להתכבד או להיפוך, הלא אין הנושאים שוים כלל ודקארי ליה מאי קארי. לכן היה נראה לומר שכל צריכותא בגמרא להך מאן דאמר דס"ל (שם) כל שדרכו למנות וכו', שגם הוא צריך ליישב המשנה, ואלבייה אף גיד ובריה ג"כ ס"ל דרכו לפעמים למנות לחשיבות הבריה, וקאמר הגמרא דמ"מ לא הוי נלמד זה מזה, אפילו לענין שיהיה בכלל כל שדרכו למנות. אבל למאן דאמר את שדרכו למנות, דאיסור בריה ואיסור חתיכה הראויה להתכבד הם גזירת חכמים בפני עצמן, איך ס"ד לגמור חד מחבירו. וא"כ לא קשה מידי דעד כאן ס"ל דבטלה באלף, למאן דאמר דדבר שבמנין בטיל, אבל למאן דאמר דלא בטל פשיטא דלא בטל, דקתני בפרק התערובות (זבחים ע' ע"ב) אפילו [אחת] ברבוא ימותו, ומוקי רב פפא (שם ע"ב ע"ב) כתנא דדבר שבמנין לא בטל, וא"כ אתי שפיר. ויותר נראה דהא דקאמר הגמרא צריכי, הוא [משום] דגוף הדין אי בריה לא בטיל שמעינן מהך דדג טמא וכו', והך דחתיכה הראויה להתכבד לא בטיל הוא משנה שילהי ע"ז (ע"ד ע"א) דבשר בחלב לא בטיל דהוי חתיכה הראויה להתכבד, כמו שכתבו התוספות שם (ד"ה אלו וד"ה הא), ולא נשנית כאן רק להורות דרוטב בנותן טעם, ולא תימא דהחמירו אף על רוטב לאסור כמו גוף איסור, וגם [להורות] בחתיכה נבילה [דג"כ לא בטיל], דלא תימא תרתי בעינן איסורי הנאה וחתיקה הראויה להתכבד, כמ"ש הגמרא שם בע"ז. וא"כ שפיר צ"ל צריכי, דקשה לתני גיד, וכיון דחזינא דבריה מחמת חשיבות לא בטיל אף דשרי בהנאה, ה"ה בחתיכה הראויה להתכבד. וכמו כן כיון דחזינא בחד דבר שאינו מתבטל דלא אסרו רוטבן, ה"ה לאידך, דמאי שנא. ושפיר קאמר הגמרא בסלקא דעתך דתרתני למה לי, וקאמר צריכי דמ"מ לא הוי ילפינן חד מחברתה. וא"כ לא קשה מידי דהא תני ליה בדוכתיה דבריה בטיל באלף, וחתיקה הראויה להתכבד אוסר במשהו גבי בשר בחלב, ולחלק ולומר באיסורי הנאה במשהו, ובאיסורי אכילה באלף, דבר זה לא יתכן, או דלא גזרו כלל, או דהשוו אותו לאיסורי הנאה. וא"כ אדרבה מכאן ראייה לדינו של הר"ש, דלולי זה קשה כהנ"ל, דקארי ליה מאי קארי ליה ללמד בריה מחתיכה הראויה להתכבד, מה דלא מצינו זכר בכל הש"ס. ואולי אף לשיטת המחברים [דאפילו באלף לא בטיל] ס"ל דבריה נשנית במקום אחר, והיינו צפורי מצורע דפירש הר"ש (ערלה פ"ג מ"ז) דיש לו דין עוף טמא, ועוף טמא על כרחך משום בריה. ויש ראייה לדבריהם [דבריה באלף בטיל] מהא דקשה לתוספות שם בחולין (ק' ע"א ד"ה שאני) דאיך קתני

(בע"ז ע"ד ע"א) בשר בחלב, הא כבר תנא בחולין (צ"ו ע"ב) חתיכת נבילה, וביקשו להוכיח דמשנה דע"ז פליג, וס"ל דנבלה בטלה הואיל ואינו אסור בהנאה, וזהו כדעת הרי"ף (ע"ז ל"ז ע"א ע"י שם בר"ן ד"ה וגרסינן), ולא כדעת כל הפוסקים. וצריך לומר בדוחק, דלכך קתני ליה, להודיענו אגב אורחא דבשר בחלב אסור בהנאה, ולכך במקשן דלא אסיק עדיין דאיסורי הנאה קחשיב, שפיר פריך ולתני נבלה או למה לי בשר בחלב, כמו שכתבו התוספות (שם). אך זה דוחק, ולשיטת רשב"א מרווח, דטובא קמ"ל דאע"ג דקתני [כבר בחולין חתיכת נבלה], (ד)יש לומר דומיא דבריה דבאלף בטיל, ולכך קתני בשר בחלב אסור בכל שהוא, והדברים ישרים. גם לפי דעת התוספות דף צ"ט ע"ב ד"ה והלכתא דגיד הנשה להלכה אסור בהנאה, א"כ קשה למה לא קחשיב במשנה דאיסורי הנאה, גיד הנשה דאינו בטל, בסוף ע"ז. ודוחק דסתמא דמשנה דהלכתא כוותיה, יהיה שלא אליבא דהלכה, דיסבור גיד הנשה מותר בהנאה. ולפי הרשב"א ניחא, דאי אפשר למתני אסור בכל שהוא, דגיד הנשה אסור משום בריה, ובריה (אינו) בטל (רק) באלף. ועוד יש ראייה כמעט ברורה, מהא דאמרינן חולין צ"ט (ע"ב) לאו כל שיעורים שוה, דהרי דג טמא שיעורו קרוב למאתים. וקשה למה לא נקט רישא דמשנה דשיעורו יותר ויותר, קרוב לאלף בציר כל שהוא, ואיך דילג רישא והוא שיעור יותר. ובאמת נראה דזה הטעם דפסק הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות סוף פרק ט"ו כרבי יהודא, ולא כת"ק או כרבי יוסי דהלכה גביה נגד רבי יהודא, ובפירוש המשנה (תרומות פ"י מ"ח) פסק בפירוש כת"ק. וצ"ל דלכך חזר בו בחבורו, דקשיא ליה הך, למה נקט מלתא דרבי יהודא ושביק לת"ק, אלא ש"מ דכך הלכה, והגמרא נקט מילתא דאליבא דהלכתא נשנית. אך באיסור והיתר הארוך כלל כ"ג דין ו' פסק דלא כרבי יהודה, וכן במרדכי (סי' תרע"א) [פסק דלא כרבי יהודה, אלא] כרבי יוסי, וכ"כ בשם האור זרוע, הקושיא במקומו. ובגליון איסור והיתר הארוך שם נדפס דלא כרשב"א ור"ש מקוצי, כיון להנ"ל אפשר דלדבריהם אין ראייה מה דלא הביאו מן ת"ק, אם כן הדרן לכללא רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כר' יוסי. וזולת זה דברי הגליון סתומים, דהא בציר לא נחלקו כלל. וכ"כ הראב"ד הובא בחידושי רשב"א (צ"ז ע"ב ד"ה אמר ליה) גבי ביצה בס', דביצה הוי בריה גמורה ומ"מ בטילה באלף. גם בהגהת הרא"ש ע"ז (פ"ה סי' י"א) הביא בשם האור זרוע (פסקי ע"ז סימן רס"ד) ובה"ג (הלכות יין נסך דף תקצ"ח ד"ה ההוא עכברא) דכל דבריו דברי קבלה דסוברים כן. ויש קצת ראייה דבריה בטילה באלף, דאל"כ מה פריך הגמרא בפ"ק דביצה (ג' ע"ב) על ספק ביצה דלבטל, נימא הא מני רבי שמעון היא, כמו דאמרינן (שם) האי תנא ליטרא דקציעות, נימא רבי שמעון היא דס"ל בפ"ג דמכות דף י"ז (ע"א) דלא בעינן ברית נשמה, ואם כן הוי ביצה בריה, כיון דלא בעינן ברית נשמה, ולא גרע מחטה, ולכך אין בטילה. ועל כרחך צריך לומר דבריה באלף בטיל, ובברייתא שנויה אפילו באלף לא בטיל, ודוק. ואפשר דזהו טעמו של בעל התרומה (סי' כ"ז) דפסק הך דליטרא קציעות, להלכה, דקשיא ליה הך למה לא מוקמינן כרבי שמעון, ואיהו ס"ל אפילו באלף לא בטיל, ולכך ס"ל דגמרא לא ביקש אוקמי הברייתא דלא כהלכתא, והך דרבי שמעון דלא כהלכתא, מה שאין כן תנא דליטרא קציעות להלכתא קאי, ודוק. והנה הב"י (דף ק"ס ע"א ד"ה יש אומרים) כתב דמדברי הרי"ף והרמב"ם שלא חלקו משמע דלא כרשב"א. לא הבנתי הא הרי"ף (ל"ה ע"ב) השמיט כל המשנה דגיד שנתערב בגידין וכו', וכתבו הרא"ש (פג"ה סי' ל"ד) והר"ן (ע"ז ל"ז ע"א ד"ה וגרסינן) דס"ל דהך דע"ז (ע"ד ע"א) עיקר דתרתיה בעינן דבר שבמנין ואיסורי הנאה, והוא ס"ל דגיד מותר בהנאה כאשר העתיק (ל"ב ע"ב) שולח אדם ירך לנכרי וכו'. ואמת שהרא"ש בלשונו אמר דס"ל חתיכה הראויה להתכבד בנבלה מותר, ולא

זכר מבריה, אבל היא היא, דחדא מנייהו נקט, דס"ל לרא"ש חד דינא אית ליה, אבל ברור מדהשמיט כל מהמשנה, דאף בריה לא ס"ל. ואולי כוונת הב"י כך, דעכ"פ ס"ל דלא כרשב"א, דאם לא כן מנלן דבריה בדבר שאינו אסור בהנאה בטיל, דלמא בריה חשיב כסתם משנה (תרומות פ"י מ"ח) דדג טמא וכו', ואי דלא קחשיב ליה בע"ז, דלמא [הא דקחשיב אפילו] כי אית ליה הני תרתי, היינו בדבר שאסור במשהו, אבל בדבר שיש שיעור לתערובתו לא קחשיב, אלא דלא ס"ל כרשב"א. אבל רחוק ליישבו בדברי הב"י אף שדברים נכונים [הם]. ועכ"פ הרי"ף גם מן המתירים, וכן רש"י (ע"ז ע"ד ע"א ד"ה תרתי, דלא כתוס' שם ד"ה למעוטי וד"ה אי נמי) כתב כרי"ף, ומתיר חמץ [פרוסה שאין דרכו למנותו] בפסח (התערובות) [בתערובות], וכל שכן בגיד, דהאי תנא לית ליה שום איסור האוסר תערובתו, זולת איסור הנאה. וא"כ בצירוף הרי"ף ורש"י ור"ש ורשב"א וראב"ד וא"ז ובה"ג, יש כאן ממש רוב דמקילין ביותר מאלף, והדבר מדרבנן ולהקל שומעין. ולפי הנ"ל יש כאן תקנה דלרב קטנת [הבריה] יש בקל כמה אלפים נגדו, וא"כ כדאים הם הרי"ף ורש"י ור"ש מקינן ורשב"א, להגין עלינו מיום חרון ומיום פקודה, שלא נגעל נפשנו באכילת דברים אסורים. והא דפירשו הר"ש ורשב"א משום בריה במשנה דדג טמא, ולא משום חתיכה הראויה להתכבד כסתם משנה דהכא (צ"ו ע"ב) דחתיכות דג הוי חתיכה הראויה להתכבד, ומכל שכן דג שלם, וא"כ איך יבוטל באלף, הא אמרינן בשילהי ע"ז בשר בחלב אוסר בכל שהו משום דהוי חתיכה הראויה להתכבד. וצ"ל אפשר אף דכאן במשנה סתם חתיכות דג ראוי להתכבד, בדג הנכבש אינו חתיכה הראויה להתכבד, ולכך אינו אסור רק מכח בריה:

חכמת אדם שער איסור והיתר כלל לח סעיף כה

אף על גב דיש אומרים דנשים אינן נאמנות על בדיקת ירקות מפני שיש בו טורח ונשים עצלניות הן מכל מקום המנהג להקל ואם נמצא אחר בדיקתה שרץ הנראה לעינים כגון חומט אסור לאכול מבדיקתה אבל אם לא נמצאו אלא תולעים שאינם נראים לעינים מותר.

שו"ת מנחת שלמה תניינא סימן סג

מסתבר דלאחר שכבר שרו כראוי את הירקות במי מלח הרי זה חשיב כספק רחוק מאד לחשוש על כל עלה דשמא היא מתולעת, ומעתה אפילו בספק איסור ממש עיין בשד"ח כללים מערכת א' אות ה' שהביא מהפרי תואר ועוד דאפי' להסוברים דהא דאין מבטלין לכתחלה הוא איסור תורה, מ"מ בספק איסור אפי' רבנן לא גזרו, והמהרש"ם בח"ב סי' כ"ח סומך על זה וכתב ובספק איסור מבטלין לכתחלה. וכ"ש בנד"ד דמלבד שאינו רוצה כלל בתולעים דמאיסי, וגם התעסק וטרח מקודם לברור ולזרקם, וא"כ ודאי שאין כאן איסור תורה. ותו דבמקום דאיכא טורח גדול מאד, מבואר באחרונים דחשיב כדיעבד לענין חיטים מחומצים לפני הפסח שעדיין הוא היתר. ועיין גם בשו"ת ברית אברהם חלק או"ח סי' ל"ד אות ג' שמסתמך על ההסבר של התויו"ט בדברי הרמב"ם פ"א מתרומות ה"ד דהיכי דאין מתכוין לבטל את האיסור לא מטרחינן יותר מכדי לכבד כדרכו, אך כל זה דוקא בתרומה ולא לענין תולעים.

ומעתה אף על גב דבריה גם בדיעבד לא בטיל, מ"מ אפשר דבכה"ג שאינם נראים כלל לעינים גם כנגד השמש, אף על גב דשפיר מסתבר שלענין דאורייתא ה"ז בריה, והאוכל תולעת כזו לוקה, כי אין זה דומה

כלל לשרצים שנראים רק ע"י מיקראסקאפ או סתם זכוכית מגדלת, הואיל וכאן הם נראים לעיני האדם בלי שום מכשיר, מ"מ לענין זה דבריה לא בטיל שהוא רק מדרבנן, והטעם הוא משום דחשיב טפי ולוקין עליו אף אם זה קטן מאד ופחות מכשיעור, מ"מ יכולים לומר דבכגון דא שבאור היום רגיל אינו נראה כלל לעינים, לא הפקיעו מהם רבנן דיני ביטול והרי הם בטלים מיד לאחר שכבר נבדקו כראוי ע"י מי מלח כנהוג עוד לפני הבישול, וכ"ש לאחר הבישול שלגמרי אין רואים אותם ואי אפשר כלל לבוררם [אף אם לא נסמוך להקל ולומר שלאחר הבדיקה במי מלח תו לא חייבים בבדיקה].

וגם אפשר דכיון שהתולעים האלה הם עדיין קטנים מאד עד כדי כך שאי אפשר כלל לראות, חושבני שע"י הבישול במים הרותחים ממיסים אותם ותו לא הו"ל בריה. [גם לא מסתבר שהראשונים כמלאכים ח"ו נכשלו בזה, כי לא ברור כל מה שאומרים שזה נתחדש רק בזמננו מפני הריסוס והזיבול הכימי]. והרי הזכיר כת"ר הענין של ספק ספיקא [אפשר דמפני קטנותם גם לא שרצו עדיין במחובר]. גם יש להוסיף דאפשר שהם מתרסקים ונימוחים לפני הבליעה ע"י הלעיסה, ואף על גב דאם חילקו בפנים קי"ל כר' יוחנן שעדיין יש על זה שם בריה, מ"מ במאוס ומתועב דודאי לא ניחא ליה, אפשר דלא שייך כלל הטעם שכך דרך אכילתו.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן ב

שמעתי איזה אנשים אמרו בשמי איזו סברה בענין התולעים הקטנים שנודע שנמצאים בהרבה ממיני הירקות. והנה ידוע שלא אמרתי בזה שום הכרעה. ולהיפך דעתי נוטה יותר להקל, וכמו שהזכרת בשאלה, שאתה ובני הרה"ג מוהר"ר שלו' ראובן שליט"א כתבתם לי, שאפשר שדבר שלא נראה למעשה לעינים אינו אסור, ולכל הפחות אינו בחשיבות בריה, וזה נוסף ללימוד הזכות שמוזכר בערוך השולחן סימן ק'.

וגם כמו שאמרתי לך ולעוד הרבה אנשים שבכלל יש חשיבות גדולה בהלכה למנהג העולם ולהיכא עמא דבר, ואסור להוציא לעז על דורות הקדמונים שלא הקפידו בדברים אלה משום שלא ידעו מהם. ועל כן אמרתי שבלי לעיין היטב בדבר, שזה קשה לי כעת, אי אפשר להכריע לחומרא ולפרסם שיש איסור בדבר, וכל שכן שאין רצוני שיזכירו שמי כאחד מהאוסרים.

זקנך אוהבך בלו"נ, משה פיינשטיין.

חזון איש יורה סימן יד אות ו

**ובמעשה דכתיב יש מקום להקל דהמילצן להפלגת קטנותם ודאי
אזדו הכרת העין ויש כאן ציטול יצט ציצט ואף אם
יש כאן ספק צרי' הוי ספיקא דרצנן וגם על כרוז מתצלצל לורחא
צצישול, ואפשר דכל שאין העין שולט בו לאו צרי' היא, ולא דנו
צסי' ק"ד חלא צשרן כעושה לדעת רש"י דחשיב צרי' וצוה אף
שנחערב יצט ציצט ואינו ניכר מ"מ לא אזד חשיבות צרי' דגופו
קיים וניכר חלא מפני שנחערב צגופים אחרים כתוארו אין העין
מצחנת צינו לצין אחרים, ועיי' מש"כ לקי' סי' ל' סק"ג.**

ערוך השולחן יורה דעה סימן פד סעיף לו

יש מי שכתב בשם חכמי הטבע דהמסתכל בזכוכית המגדלת שקורין ספאקטיוו"א יראה בחומץ מלא תולעים והנה בחומץ אין חשש כמו שנתבאר דהתולעים המתהוים בתלוש התירה התורה אמנם שמעתי שבכל מיני מים וביחוד במי גשמים מלא ברואים דקים שאין העין יכולה לראותם ובילדותי שמעתי מפי אחד שהיה במרחקים וראה דרך זכוכית המגדלת עד מאד כרבבות פעמים במים כל המיני ברואים ולפ"ז איך אנו שותים מים שהרי אלו הברואים נתהוו במקורם אמנם האמת הוא דלא אסרה תורה במה שאין העין שולטת בו דלא ניתנה תורה למלאכים דאל"כ הרי כמה מהחוקרים כתבו שגם כל האויר הוא מלא ברואים דקים מן הדקים וכשהאדם פותח פיו בולע כמה מהם אלא ודאי דהבל יפצה פיהם ואף אם כן הוא כיון שאין העין שולט בהם לאו כלום הוא אמנם כמה שהעין יכול לראות אפילו נגד השמש ואפילו דק מן הדק הוה שרץ גמור:

סימן מא

בריני תולעים ובגדר לא ניתנה תורה למלאכי השרת

י"ד סיון תשע"ב

לכבוד האברך היקר והמופלא
הרה"ג ר' לוי יצחק בניאל הי"ו

שמחתי מאוד לראות את הקונטרס הנפלא שכתבת ביחד עם האברך הנפלא הרה"ג ר' אריאל שלמה בר און הי"ו על דיני תולעים הערוך בטוב טעם ודעת ובסברא ישרה.

על אף טרדוטי הקדשתי קצת זמן למלאות בקשתכם לעיין בדבריכם ולהעיר את הנלענ"ד. **הנה** כתבתם בשם אחד הרבנים דגם תולעים זעירים מאד שניכרים רק למיטיבי ראות ואדם בינוני אינו מבחין בהם כלל אסורים, דעד כאן לא כתבו האחרונים להקל אלא ביצורים מיקרוסקופיים שאינם נראים כלל לשום אדם, דכל כה"ג אמרו לא ניתנה תורה למלאכי השרת, אבל כל שמישהו בקצה העולם רואה תולעים שוב אין לומר לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואסור. ומשו"כ פסק דפירות שדרכן להתליע צריך לבודקן ע"י מומחה שראייתו חזקה ואין כל אדם יכול לסמוך על בדיקתו.

א

כל אדם רשאי לסמוך על חושיו

הראשונים מדוע צריך דוקא טעימת קפילא. י"א שצריך דוקא מומחה לקבוע אם יש טעם איסור בתבשיל, וי"א דסמכינן רק אקפילא משום דאומן לא מרע אומנותיה, אבל במסיח לפי תומו באמת סמכינן על כל אדם.

ובשו"ע מבואר כשיטה בתראה, דבאמת גם טעימת סתם בני אדם קובעת ולא בעינן קפילא אלא כשאינו מסל"ת, עיין יו"ד סימן צ"ח ס"א וכן בסימן צ"ו ס"א, עי"ש. ועיין לשון הרשב"א בתורת הבית (בית ד' שער א') "לא בעי קפילא כלל אלא כל טעם שאינו נרגש לכל הטועמים אינו טעם ואין חוששין לו". הרי דכל אדם בינוני שלא ידוע שחסר לו בחוש הטעם,

אך באמת זו טעות גמורה ואין כל מקום לחומר זה, דבכל התורה כולה אזלינן בתר אדם בינוני, ולעולם אין אדם צריך לחשוש שמא חרש אילם וסומא הוא ואחרים רואים ושומעים טוב ממנו, אלא אם אדם בינוני הוא סומך על חושיו בכל דבר, ואביא לזה כמה ראיות פשוטות:

א. לגבי מראות דמים אמרו (נדה כ' ע"ב) אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות, ואין הדיין צריך לחשוש שמא אינו רואה כהוגן ומישהו אחר רואה טוב ממנו.

ב. בתערובות איסור בהיתר אמרו חז"ל (חולין צ"ז ע"א) דסמכינן אטעימת קפילא, ונחלקו

דאין זו אלא מדת חסידות, ולא היה לו להחמיר בזה אלא בימות החול ולא בשבת ויו"ט, עיי"ש.

ובשלחן ערוך הרב ריש יו"ד בקו"א סק"ג
כתב דאם השוחט בדק כדין הסכין
כשר, ואף אם יבא אחר וימצא פגימה, ע"כ אין
זו פגימה הפוסלת, דאל"כ נתת תורת כל אחד
בידו, וא"א שבדיקת הסכין דורשת אומנות,
דהלא כל אחד ואחד נאמן על השחיטה, עיי"ש
בדבריו הבהירים.

ד. ועיין ביו"ד סימן ר"א סעיף נ"א דאין
הזחילה פוסלת אלא בזחילה הניכרת. וכבר
האריכו כל הפוסקים בתשובותיהם בענין זה,
והסכמת כולם דכל **שלא רואים** זחילה אף
שיודעים אנו בבירור שיש זחילה מסויימת אין
זחילה זו פוסלת.

ומכ"ל זה חזינן דדבר פשוט וברור הוא, דכל
שעל האדם לבדוק ולבחון על פי
חושיו הטבעיים, לעולם אינו צריך לחשוש
שמא יש בעולם מאן שהוא הבוחן ובודק גנזי
נסתרות טוב ממנו.

סומך על טעימה דידיה, ולעולם אין צריך לחשוש
שמא מאן דהוא טועם טוב ממנו.

ונראה פשוט דאף לשיטת הראשונים שצריך
דוקא טעימת קפילא, אין זה אלא
בהרגשת תערוכת של טעמים, דסתם אדם לאו
אדעתיה להבחין בין טעם לטעם, אבל בנוגע
לראיית עיניים פשוט שכל אדם בינוני סומך על
ראייתו שלו, דאל"כ אין לדבר סוף.

וכמו כן פשוט דאין שאלה דידן ענין לשיטת
הרמ"א ביו"ד שם דאין אנו בקיאים
בטעימה ומשו"כ לעולם צריך ששים לבטל איסור
מין בשאינו מינו, דאין זה אלא לגבי הרגשת
טעם, וז"פ.

ג. וכיוצא בדבר מצינו בהלכות שחיטה, עיין
בפתחי תשובה יו"ד סימן י"ח סק"ט שהביא
מהשל"ה שהיה חסיד אחד שלא אכל בשר כי
ראה שוחט שבדק הסכין ומצאו כשר, ואותו
חסיד שב ובדק את הסכין ומצא בו פגימה. ושוב
הביא בשם שו"ת בית יעקב סימן צ"ה שכתב

ב

"לא ניתנה תורה למלאה"ש" בדברי חז"ל

בש"ס לגבי שלש הלכות שונות, ובכל מקורות
אלה לא מדובר במה שמסור **למלאכי השרת**
ממש ואין ביד אדם לקיימו, אלא בכולם מדובר
בדברים שגם בני אדם יכולים לעמוד בהם אם
אכן ידקדקו, אלא שקבעו חז"ל ברוחב דעתם
דלא מסתבר שהתורה הקפידה כולי האי בדברים
אלו כיון שקשה לעמוד בהם, ובדרך הפלגה
אמרו לא ניתנה תורה **למלאכי השרת**, ונבאר:

א. בברכות כ"ה ע"ב נחלקו אביי ורבא אם
מותר לקרוא קריאת שמע כאשר עקבו רואה

ומה שדייק רב פלוני דעד כאן לא כתבו החכמת
אדם שער איסור והיתר כלל ל"ח סכ"ה,
הערוה"ש סימן פ"ד סעיף ל"ו ושאר האחרונים
דתולעת שאינה נראית למראה עין אין בה איסור
משום דלא ניתנה תורה **למלאכי השרת**, אבל כל
שבני האדם יכולים לראות אף אם אחד הוא בסוף
העולם מ"מ אין זה מלאכי השרת, טעות כפולה
ומכופלת היא.

דהלא לשון זו "לא ניתנה תורה למלאכי
השרת" אמרו חז"ל בשלוש מקומות

את הערוה, אביי ס"ל דאסור ורבא אמר מותר ד"לא ניתנה תורה למלאכי השרת". ונפסקה הלכה כרבא דמותר, כמבואר בטושו"ע סימן ע"ד סעיף ה'.

והרי פשוט דאפשר לדקדק שלא יהא עקבו רואה את הערוה, דאל"כ איך סבר אביי שאסור, ואעפ"כ שיטת רבא דלא מסתבר שהקפידה תורה כולי האי, וכל פעם שאדם קורא קר"ש ומתפלל צריך לטרוח שלא יהא עקבו רואה את הערוה, ומסתבר שלא הקפידה תורה אלא שלא יהא לבו רואה את הערוה.

ב. ביומא ל' ע"א לגבי צואה במקומה דאם אינו נראה מבחוץ מותר לקרוא קריאת שמע, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת. אף דפשוט שיכול ליזהר בזה, דיכול הוא לשטוף גופו בחמין כבואו לקרוא קריאת שמע ולנקות אותו המקום באופן שלא תהיה שם צואה כלל. אלא דלא מסתבר

ג

"לא ניתנה תורה למלאכה" ש" בדברי הראשונים

אפשר דאי אפשר שלא יצא בשדה פרידה אחת ממין אחד ותאסור את הכל או שיברור ביד כל זרע אשר יזרע ולא ניתנה תורה למלאכי השרת, והילכך כל שנתערב בטל ומותר לזרוע לכתחלה ואינו אסור משום זרע כלאים".

ואף שביארתי במק"א דודאי אין ללמוד ממשנה זו לשאר תערובת איסור בהיתר, ואין יסוד הלכה זו מדין ביטול ברוב, שהרי המין האחר ניכר ודבר הניכר אינו בטל ברוב, מ"מ חזינן שהרשב"א כתב לבאר משנה זו דכיון שזה דרכו וטבעו של עולם שבגידול חקלאי א"א שלא יתערב במין אחר, לא מסתבר שהקפידה תורה על

ונביא מקורות נוספים גם מדברי רבותינו הראשונים שנקטו כלל זה דלא ניתנה תורה למלאכי השרת אף בדברים שודאי הם בגדר האפשרי, אלא דלא מסתבר שהתורה הפליגה בחומרה בדבר שקשה לעמוד בו:

א. במס' כלאים (פ"ב מ"א) איתא "כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט. רבי יוסי אומר יבור, בין ממין אחד בין משני מינין. רבי שמעון אומר לא אמרו אלא ממין אחד. וחכמים אומרים כל שהוא כלאים בסאה מצטרף לרובע".

ובשו"ת הרשב"א ח"א סימן רנ"ט כתב "והטעם בזה מסתברא משום דלא

מעט כלאים, דאין זה מתיישב על הלב שיהיה האדם צריך לבדוק שדהו כל העת ולעקור בכל יום את תערובת המינים ממקומם.

ואף דבודאי ביד אדם לעשות כן, קבעו חכמים שיעור מסויים בכח שנמסר בידם דפחות מרובע הקב בסאה אינו צריך לברר כיון שלא ניתנה תורה למלאכי השרת.

ב. הנה איתא בסוכה (כ"ו ע"א) "תני תדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע, ותניא אידך בין קבע בין עראי, ותניא אידך לא קבע ולא עראי, לא קשיא הא דנקיט להו בידיה הא דמנחי ברישיה הא דפריס סודרא עלויה".

וברש"י שם "דפריס סודרא עלייהו. הניחם אצל מראשותיו, בין קבע בין עראי, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת".

ואף דודאי אפשר לו לאדם לחלוץ תפיליו ולהניחם על גפי מרומי קרת ברוב פאר והדר, קים להו לחז"ל דכיון שמצוה ללבוש תפילין בכל שעה, מסתבר דרשאי הוא להניחם מראשותיו כשהוא הולך לישון ולפרוס סודר עליהם, דלא ניתנה תורה למלאכה"ש.

ג. במנחות כ"ג ע"א אמר ר"ל לגבי קומץ דמנחת חוטא, "הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג ומעלהו, והכתיב לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה, ההוא שלא יקבע לה שמן כחברותיה".

ובתוד"ה הוא עצמו, הקשו דהלא בשמן מיעוטו מעכב את רובו, וא"כ איך אפשר שנשאר שמן מן המנחות לשכשך בו קומץ דמנחת חוטא, ותירצו "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת ואי אפשר שלא ישאר בלוג מן השמן".

ולכאורה יש לתמוה דהלא מיעוטו מעכב את רובו וא"כ כשם שיכול לשכשך קומץ דמנחת חוטא בשמן שנשאר בלוג יכול לשכשך בשמן זה את המנחות גופן עד שלא ישאר שמן בלוג. וע"כ דכונת התוס' דמסתבר שאין קפידא במעט השמן שנשאר בלוג כדרכו של עולם ועל כגון דא אמרו, לא ניתנה תורה למאה"ש.

ומה מאד שמחתי בראותי את לשונו הזהב של אדוננו החזו"א (מנחות סימן כ"ז אות ט) "ומש"כ שם שלא נתנה תורה למה"ש כונתם וכיון שאי אפשר לנקות הלוג בלא טורח מרובה לכתחלה מצותו שלא לטרוח בזה, ונראה דרשאי למרק הכלי ולאבד השמן והיין, ומיהו אי כינסן אפשר דהן קדישין כשאר בירוצי המדות מדרבנן".

ד. וכך נראה לכאורה גם כונת חז"ל במשנה תרומות (פי"א משנה ו' - ח') "מגורה שפנה ממנה חטי תרומה אין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת אלא מכבד כדרכו ונותן לתוכה חולין. וכן חבית של שמן שנשפכה אין מחייבין אותו להיות יושב ומטפח אלא נוהג בה כדרך שהוא נוהג בחולין. המערה מכד לכד ונוטף שלש טפים ונותן לתוכו חולין הרכינה ומיצה ה"ז תרומה". (ומשנה זו הובאה בב"ב [פ"ז ע"ב] גם בדיני מקח וממכר דאין המוכר צריך למצות ללוקח יותר משלש טיפין עי"ש).

ובר"ש שם "ולא חשו חכמים לשמן תרומה הנדבק בדופני הכלי". ובירושלמי שם נ"ז ע"א מבואר דכך הדין גם בהקדש.

ואף דפשוט שאפשר לרוקן לגמרי את המגירה ואפשר לשטוף את החבית והכד עד שלא

ישאר בדופנותיה שמן תרומה, לא חייבוהו בכך. ונראה דגם הלכה זו מושתתת לכאורה על סברא זו, אף שלא מצינו בדברי הראשונים שכתבו שם לשון זה.

אך באמת אין זה ראייה וגדולי הראשונים פירשו משנה זו דכיון דמה דאין מבטלין איסור לכתחלה אינו אלא איסור דרבנן בתרומה דרבנן הקילו. כ"כ הרשב"א בתורת הבית (בית ד' שער ד' פ"כ ל"ז ע"א, ובתשובות הרשב"א ח"א סימן רכ"ב) והובא בשט"מ שם בב"ב, ועיין מהר"י קורקוס על הרמב"ם פי"א מתרומות הלכה י"ד – ט"ו, ובמקדש דוד על קדשים סימן ל"א, ואכמ"ל.

ה. ובתוס' ישנים יומא ס' ע"א (השייך לדף נ"ט ע"ב) ד"ה והרי תרוה"ד כתבו דאין מעילה בקטורת "דלא ניתנה תורה למלאכי השרת שא"א שלא יהנו ממנו בחפינה ובפיטום ובהולכה ובהקטרה". ואף דודאי יכול לסתום נחירי אפו וכדו', וכמבואר מהמשך דברי התו"י שמדרבנן כן אסרו, מ"מ פשוט לחז"ל שלא הקפידה תורה בכך, כמבואר.

ו. ובשו"ת הרא"ש כלל י"ט סימן ו' כתב "ודע כי נראה לי שחז"ל קבעו זמן להכשיר כלי הבלוע יין נסך על עירווי שלשה ימים. ובכל מעת לעת יערה המים הראשונים וישים אחרים. וכן שיערו חכמים שבכ"ד שעות פעלו המים פעולתם ושוב לא יועילו המים להכשיר הכלי. הילכך בכל מעת לעת יכוין בדעתו לערות מים ראשונים, ואם לא יוכל לצמצם ברגע אחד לא ניתנה תורה למלאכי השרת".

זג בדבריו מפורש כדברינו דהלא יכול לשהותו עד שודאי יעבור מעל"ע, אלא שלא חייבוהו בכך וסומך על השערת הדעת שעבר מעל"ע.

ז. ובבדק הבית להרא"ה (בית ג' שער ג', ע"ט ע"א) דחה את דברי הרשב"א לגבי תרנגולת שמהבהבין אותה באש שאסור להניחה בכדי

שיחם הלב והכבד וכתב "ואין אנו יורדין לדקדוקין אלו שאין להם שיעור ואין אדם יכול לעמוד עליהם ולא ניתנה תורה למלאכי השרת".

ח. והוסיף לחלוק על רבינו הרשב"א בסגנון זה לגבי שפוד שצולין בו בשר (בית ד' שער ד', ל"ו ע"ב) שכתב הרשב"א דהשפוד נאסר על ידי בליעת דם "ולפיכך אין אדם רשאי להשהות הצלי על גבי השפוד ואפילו רגע אחד אלא תיכף שמוציאו מן האור שולף הבשר מעל השפוד".

וכתב הרא"ה "ואני אומר לא ניתנה תורה למלאכי השרת ומוטב לחכמים שיאסרו צלי ולא להביא מכשולות אלו".

ט. ובהלכות נדה סימן קפ"ז סק"י כתב הש"ך "בשם משאת בנימין דאעפ"י שכתוב בשו"ע (שם סעיף ב') לגבי רואה מחמת תשמיש שצריכה היא לבדוק עד מקום שהשמש דש לא ניתנה תורה למלאכי השרת ודי כשהיא בודקת בעומק אותו מקום.

ואף דפשוט דיש יכולת לבדוק עד מקום שהשמש דש שהרי כך כתבו הראשונים, ואף אם אצבעותיה קצרות יכולה היא לבדוק ע"י נשים אחרות, מ"מ כתבו המשאת בנימין והש"ך אף בזה דלא ניתנה תורה למלאכי השרת ולא מסתבר שהחמירה תורה כולי האי.

י. ובאמת כבר נחלקו הפוסקים בכל עיקר בדיקת שבעה נקיים דהטור בסימן קצ"ו כתב שבין בהפסק טהרה ובין בבדיקות ז"נ צריכה לבדוק "עד מקום שאבר התשמיש מגיע, ואם לא עשתה כן לא הוי אלא קינוח בעלמא ולא יצאה ידי בדיקה". והבית יוסף פקפק בזה מאד וכתב "וזכורני כי בנערותי ראיתי זקנים שהיו מגמגמים על בדיקה זו שכתב רבינו, לומר שהוא דבר שאי אפשר לעשות. אח"כ בא לידי כתבי מוה"ר

חזינן בדברי קדמונינו דמסתבר שלא החמירה תורה בדברים שקשה לעמוד בזה, ודרכיה דרכי נועם כתיב.

יב. וכבר הבאתי לעיל מה שאמרו בנדה (כ' ע"ב) לגבי מראות הדם דאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות. וביאור הלכה זו פשוט דאף דאפשר דאכן מראות הדמים משתנים, ואפשר דמראה זה פסול היה ונשתנה מראהו לטובה, מ"מ כך הוא דין התורה דאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות, דאל"כ אי אפשר וכי איך נדע מה ^{אוצר החכמה} לפנים ומה לאחור.

ומכ"ל זה למדנו דרך רבותינו עמודי התורה וההוראה, מימות תז"ל עד לגדולי הפוסקים דלעולם סומך אדם על בדיקה כדרכו של עולם. וכך נראה גם בני"ד, דלאחר שבדק כמיטב יכולתו ולא מצא תולעים ופשפש ולא מצא, אינו צריך לחשוש שמא יש אחרים הרואים טוב ממנו והם היו מוצאים מה שלא מצא הוא.

ומה שהביא משו"ת חת"ס או"ח סימן קל"ב, אדרבה בדבריו מבואר להדיא כדברינו שהרי כתב דאין לסמוך בבדיקת החסא על חלושי ראות אלא על שראייתו בריאה, הרי לן דרך על מי שאין ראייתו טובה אין לסמוך אך פשוט דאדם בינוני שאין ריעותא בחוש הראיה שלו יש לסמוך על בדיקתו, וז"פ.

אוסרלין (תרומת הדשן) וכתוב שם (ח"ב סימן ע"ח) כלשון הזה הא דבדיקת אשה בז' נקיים עד מקום שהשמש דש כבר שמעתי מדקדקים בזה, אך שאר החיבורים לא כתבו רק בדיקה יפה לחורין ולסדקין, וכיון דאי אפשר לנשים כולי האי אין להחמיר עליהן ביותר והנח להם לישראל וכו'.

והבית יוסף נסתפק בכונת תרוה"ד בסוף דבריו, אם כונתו למה שאמרו במס' שבת (קמ"ח ע"ב) "הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין", או שמא כונתו למ"ש בפסחים (ס"ו ע"א) "הנח להם לישראל, אם לא נביאים הם בני נביאים הם". וכתב דנפ"מ לבעל נפש אם צריך ליזהר בבדיקה עד מקום שהשמש דש, עי"ש.

הרי לן שנחלקו בבדיקות אלה האם צריך לטרוח ולבדוק עד עומק המקום שהשמש דש, או שמא די בכל אשה הבודקת היטב בחורין ובסדקין ואין להחמיר כולי האי, ואפשר דאף בעל נפש ל"צ להחמיר בזה.

יא. וכבר הקלו בכתולה הבודקת לפני נישואיה שתבדוק בדיקה מועטת שלא תקלקל עצמה, כידוע. ונראה פשוט דאף שבסוגיא זו דבדיקת ז"נ לא מצינו לשון זו ד"לא ניתנה תורה למלאכי השרת", מ"מ היינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב, ויסוד הדבר שבמקומות הרבה

ד

בתולעים קטנים

שאינן כאן תולעים, וכל תולעת הנראית לעין גם אם תהיה קטנה מאד וגם אם קשה להבחין בה אסורה מה"ת.

אמנם לגבי עצם השאלה בתולעים קטנים מאד שקשה להבחין בהם, ודאי צריך לבדוק כמיטב יכולת הראיה שלנו ולהבטיח

וכך מפורש בסוכה י"ח ע"א לגבי "אברומא", והם מין דגים קטנים שאין השרצים ניכרים בהם כדפרש"י שם, ואסרום שם חז"ל במקום פלוני כיון שהנהר מלא תולעים "ומרוב קוטנם אין יכול להפרישם שאינן ניכרים" כמבואר ברש"י. הרי לן דאף שרצים שאינם ניכרים מחמת קוטנם, מ"מ אסורים.

ולבאורה יש לדחות את דברי כל האחרונים הנ"ל שכתבו דשרצים שא"א לראותם מחמת קטנם אין בהם איסור מדברי רש"י אלה. אך באמת נראה פשוט דכיון דיסוד זה שכתבו האחרונים פשוט כל כך עד שא"א כלל לפקפק בו, צריך לפרש את דברי רש"י דודאי ופשוט דשרצים אלה נראים לעיניים, אלא שקשה לראותם מחמת קוטנם והיותם דומים לבשר הדג ^{אוצר החכמה} ומשו"ה א"א להפרישם.

ועכ"פ פשוט דאף שרצים זעירים שא"א להפרישם וקשה לראותם אסורים.

ועיין עוד בכנסת הגדולה יו"ד (סימן פ"ד הגהות על ב"י ס"ק ס"ב) שכתב חז"ל "שאינן נראין

אלא לאחר שליכתן כו', ל"ד אלא הוא הדין אחר חביטתן כאשר ראיתי בעין בירק שקורין פעטרישק"א בלע"ז, וכן בירק שקורין קאפיר שאין רואין עליו שום תולעת, חובטין אותו על בגד שחור נופלים ממנו תולעים עד אין מספר, והתולעים גם כן ירוקים ואינם נראין על הירקות רק על הבגד שחור, לכן בעל נפש יבדוק כל הירקות מקודם".

ומבואר מדבריו דיש שאין השרצים והתולעים ניכרים אלא ע"י חבטה, ורק כך יוצאים התולעים מן התורין והסדקין של ירקות אלה, וכל כה"ג אסור לאוכלן אלא ע"י בדיקה זו.

אך נראה דאין זה אלא כאשר ידוע שמים אלה או ירקות אלה יש בהם שרצים, וזו הדרך להפרישם ולבררן, אבל כשיש ספק אם בכלל יש תולעים, אין לנו אלא מה שהעין רואה, ומה שאין העין הבינוני רואה אין האוזן שומעת ואין צריך לחשוש לו.

ה

בתופעות נוספות שאינן ניכרות אלא ע"י אמצעים מלאכותיים

זה כלום, דכיון שאין רואים כל פעילות לבבית ללא מכשירים, הרי זה מבחינת ההלכה כאילו לבו הפסיק לפעום ושוב אין נשמה באפו, אלא שמ"מ פסק שדינו כחי מטעם אחר, שהרי במס' שמחות (פ"ח ה"א) אמרו "פוקדין על המתים עד ג' ימים, ומעשה שפקדו אחד וחי כ"ה שנים". אלא שסומכין על הרוב שאם אין רואים בו נשימה מסתמא מת, אבל זה שמכשירים מראים שלבו דופק יצא מן הרוב וצריך לחשוש שחי הוא, ע"ש. ונמצא לדברי האג"מ שהוא נידון כחי מחמת הספק.

והנה באגרות משה הרחיב יסוד זה שכתבו האחרונים לגבי תולעים שאינם נראים לעין אלא ע"י אמצעים מלאכותיים, לתחומים נוספים ואף בהם כתב דכל תופעה שאין האדם יכול לבחון אלא באמצעים טכנולוגיים אין לה כל משמעות בהלכה. ולענ"ד יש לדון טובא בדבריו, ונבאר:

א. באג"מ (יו"ד ח"ב סימן קמ"ו) דן לגבי אדם שהפסיק לנשום ולא מרגישים בו דופק הלב ונקט דבעצם היה ראוי לדון שדינו כמת דאף אם במכשירים רפואיים רואים שעדיין הלב פועם אין

אלא פקח לכל דבר, דשאני חצוצרה שאינה דבר מחודש, עי"ש.

אלא שמטעם אחר הסיק למעשה שדינו כפקח, דכל הסיבה שחרש דינו כשוטה אינו אלא משום שאין לו כל התחברות עם בני אדם, אבל זה ששומע ע"י מכשיר שמיעה ולמעשה מתקשר עם בני האדם דינו כפקח, עי"ש.

ולענ"ד יש לדון טובא בכל דבריו.

דמה שכתב דאף שדינו כמי שאינו שומע כלל מ"מ כיון שמתחבר הוא עם בני"א דינו כפקח לאו הלכתא פסיקתא היא, דא"כ ה"ה בחרש שאינו שומע ואינו מדבר ומתקשר עם בני"א בשפת חרשים ע"י תנועת ידים ואצבעות, או חרש שלמד לקרוא שפת שפתיים, וכבר האריכו האחרונים בשאלה אם חרש שלמד בבית ספר לחרשים ובר דעת הוא ומתפקד כאחד האדם אם דינו כשוטה והארכתי בזה במקום אחר. ולפי"ד האג"מ דין חרש השומע במכשיר שמיעה ככל הני, אך לענ"ד פשוט דעדיף מהם, ואף מי שאומר שדין אלה ^{כשוטים} כשוטים, יודה שהשומע ע"י מכשיר שמיעה אין דינו כחרש כלל.

וגם מה שכתב לחלק בין חצוצרה למכשיר שמיעה לא הבנתי, דמה בין זה לזה, הלא גם חצוצרה לא מצינו בטבע, אלא שהחצוצרה הומצאה ע"י בני אדם לפני אלף שנה ומכשיר השמיעה לפני מאה שנים, ומה בין זה לזה.

אלא נראה פשוט דכיון שמ"מ שומע הוא דינו כפקח לכל דבר, ואין זה דומה כלל להא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת דכל השאלה היא אם אדם זה שומע או לא, וכיון שהוא שומע דינו כפקח.

ודומה הדבר בעיני לאדם שלולי מכשיר רפואי מודרני היה מת מחוליו. ועשו לו ניתוח

אך לענ"ד נראה פשוט שאדם זה דינו כחי לכל דבר וההורגו חייב מיתה, ומה שדימה האג"מ לתולעים קטנים נראה שאין הנידון דומה לראיה כלל, דשאני איסור תולעים דא"א שתאסור תורה מה שאין ביד האדם להיזהר ממנו, וע"כ דמה שאינו נראה אינו בכלל שרץ, ואין בזה כל תימה דאטו אבק האויר וחול הים שרצים המה, (ואף במדע המודרני מבחינים בין מיקרו אורגניזם (micro organism) ובין חרקים (insects), ולאו בחדא מחתא מחתינן), אבל לגבי חיותו של אדם אם דין התורה הוא שכל שהלב פועם הוא חי, אין כלל נפ"מ בדרך שיוודעים אנו שהלב פועם. ואין לדחות דא"א שתתיר תורה לקבור אדם ועדיין חי הוא, וע"כ דפעימות שאינן נבחנות אלא ע"י מיכשור מודרני ע"כ לא פעימות לב הן ואין להן כל משמעות לפי ההלכה, דכבר כתבתי במקום אחר דאין ההלכה מגדירה כלל את עצם החיים, דשערי מוות לא נגלו לאדם, ואין ההלכה עוסקת אלא בסימני המות, ומאיזה שלב מניחים אנו שהאדם מת, ובזה גילו חז"ל דכל שאין האדם נושם מניחים אנו שהלב הפסיק לפעום ומותר לנו להניח שמת הוא, ומשו"כ מסתבר דכל ששוב יודעים אנו שהלב עדיין ממשיך לפעום חי הוא, ואין בזה כל תימה.

ב. ועוד הניף ידו באגרות משה אבן העזר (ח"ג סימן ל"ג) לגבי מי שאינו שומע אלא ע"י מכשיר שמיעה אם הוא כחרש שדינו כשוטה כיון שאינו שומע באופן טבעי, או שמא דינו כפקח כיון דמ"מ שומע הוא, וכתב הגאון דכיון דאינו שומע אלא ע"י מכשיר שמיעה, הוי כחרש גמור לכל דבר.

ויסוד דבריו השתית על דברי האחרונים הנ"ל דכל שאין העין רואה בו כל איסור, ומזה דן דה"ה לגבי חרש דכיון שאינו שומע אלא ע"י מכשיר דינו כחרש לכל דבר. ואין זה דומה לדברי הפרי חדש דחרש השומע ע"י חצוצרה אינו חרש

בכלים מודרניים אטו נאמר שמת הוא כיון שלולי המיכשור המודרני היה מת ואין ההלכה מכירה במכשירים חדשים מעשי ידי אדם, אתמהה. וכן הדבר הזה, כיון שמ"מ שומע הוא דינו כפקח לכל דבר.

ואין זה ענין כלל למה שכתבתי במק"א דמי ששומע מקרא מגילה ע"י מכשיר שמיעה לא יצא ידי חובתו, דהתם לא שמע קול הקורא אלא קול המכשיר שאינו אלא מעין שיחזור

מלאכותי של קול האדם, אך לגבי דין חרש אין בין זה לזה ולא כלום כיון שמ"מ שומע הוא.

ודו"ק בכ"ז כי לענ"ד הדברים נכונים וברורים.

ברכתי שתזכו להרביץ תורה בישראל להגדיל תורה ולהאדירה.

באהבה

אשר וי"ם

Rabbi Schrier

תלמוד ירושלמי מסכת נדה פרק ג הלכה ב

משנה: המפלת כמין קליפה כמין שעה כמין עפר כמין יבחושין אדומין תטיל למים אם נמחו טמאה המפלת כמין דגים חגבים שקצים ורמשים אם יש עמהן דם טמאה ואם לאו טהורה המפלת כמין בהמה חיה ועוף בין טמאין בין טהורין אם זכר תשב לזכר אם נקיבה תשב לנקיבה אין ידוע תשב לזכר ולנקיבה דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שאין בו מצורת האדם אינו וולד.

גמרא: רבי חגי אמר רבי חנניה חברין דרבנין מקשי לה על דרבי מאיר הפילה דמות עורב עומד בראש הדקל ואומר לו בא וחלוץ או ייבם אמר ליה רבי מנא עד דאת מקשי לה על דרבי מאיר קשיתה על דרבנן דמר רבי יסא בשם רבי יוחנן כולו אדם ופניו בהמה אינו וולד כולו בהמה ופניו אדם וולד הוא כולו אדם ופניו בהמה עומד וקורא בתורה ואומרים לו בוא לשחטך כולו בהמה ופניו אדם עומד וחורש בשדה ואומרים לו בוא וחלוץ או ייבם.